

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ประเภทของหลักสูตร
 - 1.3 โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
2. หลักสูตรสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3. หลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.2 ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.3 ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.4 ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 3.6 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.7 เจตคติการวัดเจตคติ
 - 3.8 พัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
4. ข้อมูลอำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปลจากคำภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” และคำว่า “Curriculum” นี้แปลจากภาษาละตินว่า “Currere” แปลว่า กระบวนวิชา (Course) ดังนั้น คำว่า Curriculum จึงหมายถึงกระบวนวิชาทั้งหมดที่จัดโดยสถาบันการศึกษา (Morris, 1973 อ้างถึงใน สัจจ อุทรานันท์, 2532) นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ต่าง ๆ กันซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ใดจะมองหลักสูตรในมิติใด ดังนี้

กรมวิชาการ (2545) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) ความหมายในวงแคบ คือ วิชา หรือเนื้อหาต่าง ๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นเรียนว่าจะเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด 2) ความหมายในวงกว้าง หมายถึง ประสพการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ มีทักษะ เกิดความคิดและทัศนคติที่ดีอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังนั้น หลักสูตรจึงมีความหมายรวมถึง เอกสารหลักสูตร กระบวนวิธีการสอนของครู กระบวนการเรียนของเด็ก และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

ธำรง บัวศรี (2532, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

วิชัย คิสสระ (2535, หน้า 19) กล่าวว่า หลักสูตร คือ กลุ่มวิชา หรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน หรืออีกนัยหนึ่ง หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ในการเรียนทั้งหมดที่ผู้เรียนถึงได้รับจากโรงเรียน

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตร คือ กรอบและแนวทางที่จะนำมาใช้ในการสอน การอบรม และการฝึกงาน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 6) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

ไทเลอร์ (Tyler, 1940, p. 79) ได้สรุปว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ทั้งหมดโดยมีโรงเรียนเป็นผู้วางแผนและกำกับเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายของการศึกษา

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก หลักสูตร หมายถึงเนื้อหาวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาสำเร็จได้รับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลศึกษา ประการ

ที่สอง หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหาวิชาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้มีความรู้จนจบชั้น หรือรับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป และประการสุดท้าย หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียน

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor & Alexander, 1974, p. 6) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า เป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทาบา (Taba, 1962, p. 11) ที่กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เกิดการพัฒนาในทุกด้านและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ หรือมีคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น ๆ

ประเภทของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแผนของการศึกษาที่เจาะจงเฉพาะการศึกษาโปรแกรมใด โปรแกรมหนึ่ง การเรียกหลักสูตรจึงอาจแตกต่างกันไปตามการจำแนกหลักสูตร ตัวอย่าง เช่น ไฮเจอร์แกน จำแนกหลักสูตรตามจุดประสงค์การสร้างไว้เป็น 3 แบบ คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2521, หน้า 56)

1. หลักสูตรของสังคมส่วนรวม (Social Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นสำหรับคนกลุ่มใหญ่ ใช้สำหรับเป็นหลักสูตรแกนนำที่จะให้สถาบันต่าง ๆ นำไปใช้ หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรที่พัฒนาโดยรัฐหรือเขต

2. หลักสูตรของสถาบัน (Institutional Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ทางสถาบันจัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถาบัน ซึ่งอาจพัฒนามาจากหลักสูตรกลาง หรือพัฒนาขึ้นมาเองแล้วแต่จุดประสงค์

3. หลักสูตรการสอน (Instructional Curriculum) เป็นหลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อใช้สอนเฉพาะเรื่อง หรือกลุ่มระยะเวลาการเรียนรู้เป็นวันหรือสัปดาห์

นอกจากนี้ หลักสูตรยังอาจแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. หลักสูตรอุดมการณ์ (Ideal Curriculum) เป็นหลักสูตรต้นกำหนดที่เป็นความคิดเริ่มต้นของผู้พัฒนาหลักสูตรที่ต้องการสร้างขึ้นโดยเป็นผู้กำหนดลักษณะและทิศทางของหลักสูตรตามที่ต้องการจริง

2. หลักสูตรทางการ (Formal Curriculum) เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยรัฐและคณะกรรมการท้องถิ่น มีหลักการ วิชาและวิธีการสอนโดยถ่ายทอดเจตนารมณ์มาจากหลักสูตรอุดมการณ์ แต่ขยายแนวความคิดเสริมวิธีการสอนและการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม

3. หลักสูตรตามการรับรู้ (Perceived Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ครูรับรู้หลักสูตรทางการ ไปสู่การตีความและวิธีปฏิบัติของครู

4. หลักสูตรปฏิบัติการ (Operational Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ใช้จริงในชั้นเรียน จากการวิจัยและสังเกตพบว่า หลักสูตรปฏิบัติการของครูนี้มักจะแตกต่างไปจากหลักสูตรที่ครูกล่าวถึง หรือที่ครูรับรู้

5. หลักสูตรทดลอง (Experimental Curriculum) ประกอบขึ้นด้วยประสบการณ์ที่ผู้เรียน ได้รับและผลจากการติดตามหลักสูตรด้วยการตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และสังเกตผู้เรียน เป็นต้น (March, 1996, pp. 80 - 81)

สรุปได้ว่า หลักสูตรแต่ละประเภทสามารถนำมาปรับใช้ได้ขึ้นอยู่กับแผนของการจัดการศึกษาและจุดประสงค์ของการสร้างหลักสูตรว่าจะสร้างหลักสูตรประเภทใด

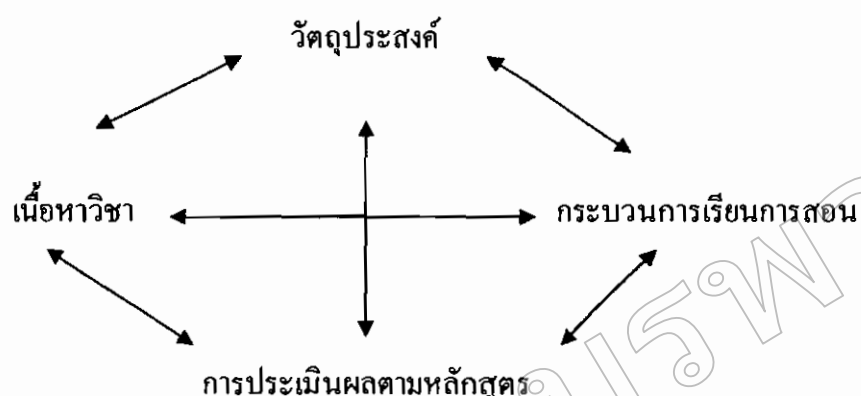
โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งหมายถึง ระบบการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

สังค อุทรานันท์ (2532, หน้า 224) ได้เสนอว่าหลักสูตร แบ่งออกเป็น 7 องค์ประกอบ คือ

1. เหตุผล และความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระ และประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนการสอน และแหล่งวิชาการในชุมชน
6. การประเมินผล
7. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือ และส่งเสริมผู้เรียน

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไม่ว่าจะออกแบบอย่างไร จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนในแต่ละวิชากระบวนกรเรียนการสอน และโครงการประเมินผลตามหลักสูตร

ภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของทาบ (Taba, 1962)

สุมิตร คุณากร (2533) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรใกล้เคียงกับทาบ คือ เห็นว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 ส่วนคือ

1. จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นเสมือนการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในลักษณะต่าง ๆ ที่พึงประสงค์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในสังคมนั้น ๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในแต่ละครั้งนั้นต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐานของสังคม เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมและผู้เรียน ทั้งนี้การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

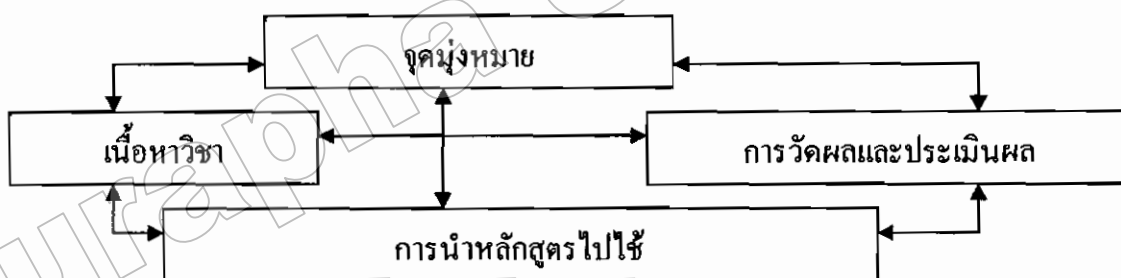
2. เนื้อหาวิชา เป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ต้องสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งจะต้องผนวกความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยมและทัศนคติเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของสังคมนั้น ๆ และผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นกิจกรรมที่จะแปลหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย กิจกรรมนั้นจะมีหลายลักษณะ แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอน หรือกระบวนการเรียนการสอน ดังนั้นครูหรือผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ที่จะทำให้หลักสูตรเกิดผลสัมฤทธิ์

4. การวัดผลและประเมินผล เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่า การนำหลักสูตรแปลงลงไปสู่การปฏิบัตินั้นบรรลุจุดหมายหรือไม่ หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลมากน้อยเพียงใดข้อมูลจากการประเมินผลนี้จะ เป็นแนวทางไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรต่อไป

การกำหนดสาระขององค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนของหลักสูตรนั้น โดยเริ่มตั้งแต่จุดหมาย องค์ประกอบแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและมีผลต่อเนื่องกัน แต่ละระดับนั้นมีคุณสมบัติ ที่ต้องการเน้นเป็นอย่างไร มีข้อเหมือน หรือแตกต่างกันในส่วนใดบ้าง เมื่อกำหนดคุณสมบัติของ ผู้เรียนแต่ละระดับในหลักสูตรแล้วต้องพิจารณาต่อไปว่า เนื้อหาสาระของแต่ละวิชาที่ต้องจัดให้ ผู้เรียนได้ศึกษาในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามที่ต้องการเน้นนั้นเป็น อย่่างไรบ้าง การนำหลักสูตรไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ควรจะจัดรูปแบบใด และ วางรูปแบบดำเนินการวัดผลไว้อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับจุดหมายตามที่หลักสูตรได้กำหนด ไว้ นอกจากนี้แล้วต้องมีการวัดและประเมินผลว่าการนำหลักสูตรไปใช้นั้นบรรลุตามจุดหมายที่ หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่ได้จากการประเมินนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตร ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบแต่ละส่วนของหลักสูตร

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และมีผล ต่อเนื่องกัน ซึ่งแสดงได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของหลักสูตร

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายของ เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตร ไป และการวัดผลและประเมินผล

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

นักศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตร ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้อย่าง หลากหลาย ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 34) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการดำเนินการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 135) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดแนวทางการให้การศึกษา ซึ่งเป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางและมีหลายขั้นตอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 9) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือ การพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขและการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541, หน้า 51) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น หรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช (2542, หน้า 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยวิธีการปรับหรือขยาย

ทาบ (Taba, 1962, p. 454) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอันเดิม ได้ให้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลและอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งแต่จุดหมาย วิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

จากแนวความเห็นของนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้นจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) เป้าหมายของหลักสูตร (Curriculum Goals) จุดประสงค์ของหลักสูตร (Curriculum Objectives) ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งไว้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

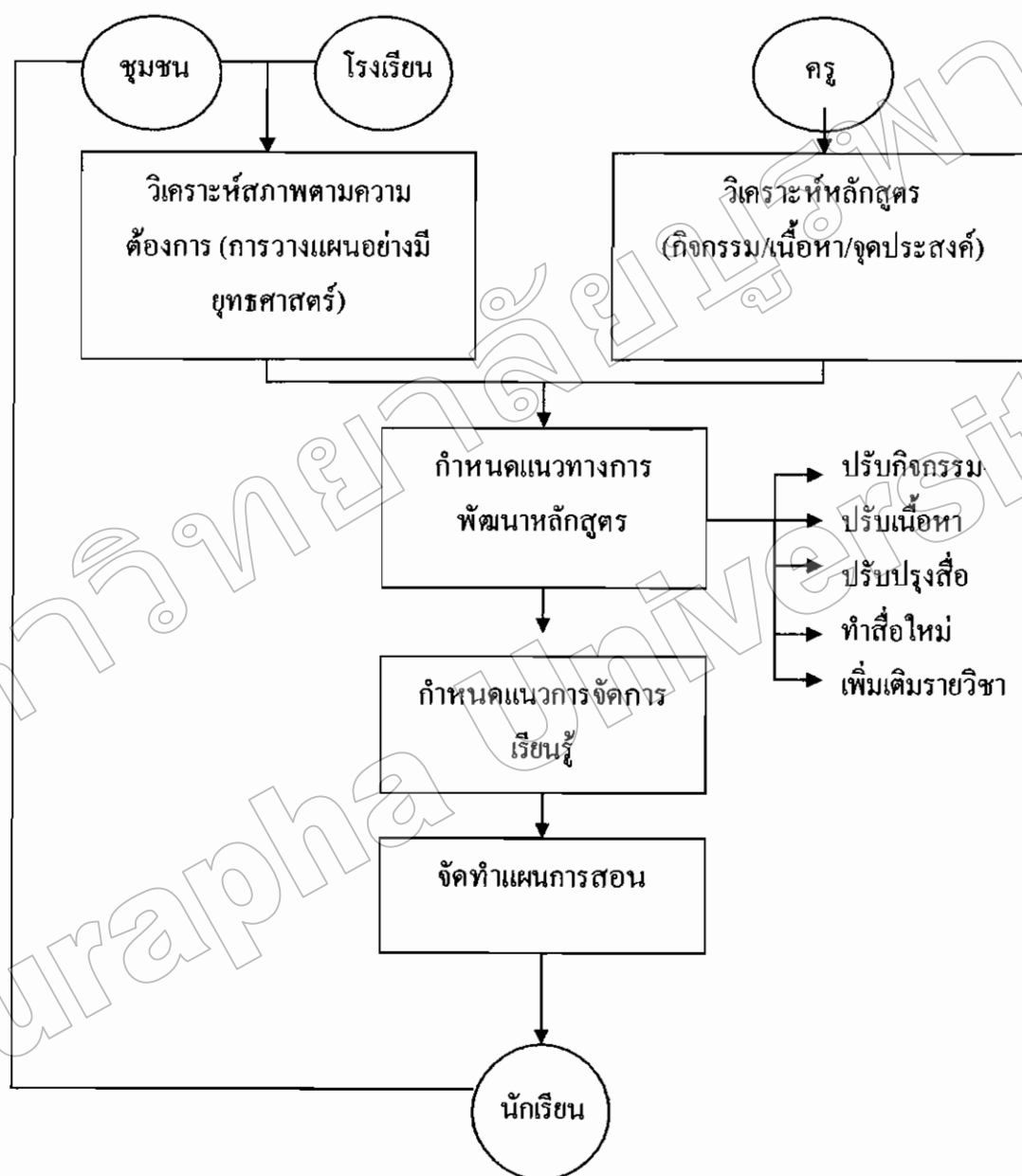
การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบ (Taba, 1962, p. 11) ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบ มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs) สำรวจสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้เรียน
2. กำหนดจุดประสงค์ (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้วินิจฉัยความต้องการแล้ว
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) เลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ วัย และความสามารถของผู้เรียน เนื้อหาสาระต้องมีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วย
4. จัดเนื้อหาสาระ (Organization of Content) จัดเนื้อหาสาระที่คัดเลือกได้โดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง ความยากง่ายของเนื้อหาและวุฒิภาวะ ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Select of Learning Experiences) เลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตร
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) จัด โดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระ ความต่อเนื่อง และความสามารถของผู้เรียน
7. กำหนดสิ่งที่ประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing It) กำหนดว่าจะประเมินอะไร ใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไรบ้าง

ตามแนวคิดของกรมวิชาการ (2539) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม สามารถทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยการลดหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายรายวิชา และไม่ทำให้จุดประสงค์ หัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาและคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป
3. ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ให้เหมาะสม
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เช่น หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน แนวการสอน หรือเอกสาร หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ

5. จัดทำเนื้อหา/ รายวิชาขึ้นมาใหม่ การจัดทำเนื้อหาต้องไม่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การพัฒนาหลักสูตร โดยกรมวิชาการ (2539, หน้า 3)

หลักสูตรสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (กรมวิชาการ, 2545)

ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านความรู้ จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญของวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา ปรัชญา และศาสนาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น ในลักษณะบูรณาการ

2. ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางสังคม ทักษะทางการสืบสวนสอบสวน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแสวงหาความรู้ การสืบค้น เป็นต้น

3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติ และค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง หักห้ามใจ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

เมื่อมองในภาพรวมแล้วพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมแล้ว ยังมีทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เป็นศาสตร์บูรณาการวิชาความรู้จากที่ต่าง ๆ

การเชื่อมโยงกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำไปได้ในหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ (กรมวิชาการ, 2545)

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนภาษา ผู้เรียนที่เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ต้องใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ใช้ภาษาในการให้เหตุผลและแก้ปัญหา ปกป้องรักษาวัฒนธรรมให้คงไว้ การพัฒนาทักษะทางภาษาในการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ การอ่าน เขียน พูด ฟังวรรณกรรมต่าง ๆ จะช่วยเปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนได้เข้าใจโลกด้วยการศึกษาวรรณกรรมเหล่านี้ในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม วรรณกรรมจากสิ่งพิมพ์ที่ ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนมีมากมาย ที่จะพัฒนาทักษะทางภาษาได้ มิใช่แต่เฉพาะจากหนังสือเรียน ทั้งนี้เพื่อขยายประสบการณ์ทางสังคมที่เป็นจริงของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้น สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ และคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมืออีกทางหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนศิลปะ ศิลปะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับโลก งานศิลปะสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ในยุคสมัยต่าง ๆ ได้ ศิลปะสะท้อนความคิด จิตวิญญาณ ความหวังของมนุษยชาติ ศิลปะเป็นเสมือนบันทึกลึกฐานว่ามนุษย์เรามีชีวิต มีความคิดอย่างไร ด้วยการนำเสนอมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้สร้างงานศิลปะนั้น ศิลปะจึงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โลกกว้างที่เขาอาศัยอยู่ การศึกษาสังคมจากงานศิลปะยังทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนคณิตศาสตร์ คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ผู้เรียนได้

ใช้แนวคิดทางคณิตศาสตร์ในการจัดระบบ วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาในสังคมได้ ทั้งยังเชื่อมโยงให้ผู้เรียนได้นำวิธีการแก้ปัญหามาใช้เพื่อประเมินความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในอดีตกับเงื่อนไขในปัจจุบันและผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

4. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียนวิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจองค์ประกอบทางการเมือง เศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพ และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและที่ปรากฏอยู่ในสังคมที่อาศัยอยู่ การเรียนวิทยาศาสตร์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการศึกษาโลกทั้งทางกายภาพและทางสังคมการตรวจสอบผลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์มาใช้และผลที่เกิดขึ้นทั้งสองวิชาสามารถเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและมองเห็นการปฏิบัติเพื่อกิจกรรมทางสังคมได้

5. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียน สุขศึกษาและพลศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเจตคติ ค่านิยม จริยธรรม และวิธีการต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการแก้ปัญหา และการตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะและการปฏิบัติตนทางสุขศึกษาและพลศึกษามาดำรงชีวิตเพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ และจิตใจให้มีคุณภาพได้ จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างคุณค่าทางร่างกายและสติปัญญาเพื่อการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีต่อสุขภาพ

6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเชื่อมโยงได้ดีกับการเรียน การงานอาชีพและเทคโนโลยี การเรียนการงานอาชีพและเทคโนโลยีมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในงานที่เป็นพื้นฐานของวิชาชีพ มีทักษะในการทำงาน มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรมในการทำงาน และสามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กับการเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่เน้นการดำเนินชีวิตในสังคมบนพื้นฐานของสัมมาอาชีพที่ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยถือว่าการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีส่วนหนึ่งต้องประกอบอาชีพที่สุจริตและเป็นประโยชน์ต่อตนและสังคมส่วนรวมด้วย

ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงไม่ใช่วิชาเรียนแต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความเป็นไปในสังคมและในโลก พิจารณาร่วมมนุษย์ พหุเจียน ประเมิน คิดคำนวณ วิเคราะห์ สร้างจินตนาการ ต่อบุคคลและพาเพียรพยายามในเรื่องต่าง ๆ

กันอย่างไร สังคมศึกษาเชื่อมโยงกิจกรรมที่มนุษย์ทำ โดยเน้นทั้งเรื่องวรรณกรรม ศิลปะ เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกัน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเน้นการเรียนการสอน ที่บูรณาการความรู้จากสาระวิชาต่าง ๆ มาหลอมรวมเข้าด้วยกันในประเด็นปัญหาหรือเรื่องที่จะศึกษา การจัดวางหลักสูตรและหน่วยการเรียนรู้ จึงมักเป็นประเด็นปัญหาที่เป็นการบูรณาการ (Intergrated Thematic Unit) ลักษณะหน่วยการเรียนรู้แบบนี้จะนำมาจากแนวคิด ความคิดรวบยอด ปัญหาหรือ โครงการ ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่เขาต้องแสวงหาและรวบรวม มาเป็นประเด็นปัญหาหรือ โครงการเหล่านั้นอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระหลักต่าง ๆ ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มภาษาไทย ภาษาอังกฤษ กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะ กลุ่มสุขภาพศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มการงานอาชีพ และเทคโนโลยี ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้ เช่น เรื่องการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ความรับผิดชอบ การพึ่งพา ความขัดแย้ง ความสมดุล และความขาดแคลน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการนำหน่วยการเรียนรู้มาให้ผู้เรียนเรียน เป็นเรื่องที่ครูต้องค้นหา ต้องออกแบบเอง มิใช่ นำมาจาก หัวข้อของหนังสือเรียน หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะมีลักษณะสะท้อนให้เห็นภาพรวมของ แนวคิดต่าง ๆ ได้กว้างขวางและลึกซึ้ง มองเห็นวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ความรู้ในหน่วย การเรียนนั้นได้หลากหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นด้วยการเรียนเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล การศึกษาวิจัย การลงมือปฏิบัติงาน การสำรวจภาคสนาม การทดลองในห้องปฏิบัติการ และการใช้เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ เป็นต้น หน่วยการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงต้องใช้เวลาในการศึกษานานพอสมควร อาจจะเป็น 2 สัปดาห์ ถึง 2 เดือน ก็มี มิใช่หน่วยการเรียนรู้ที่ใช้เวลาเรียนเพียง 3-4 คาบ สิ่ง ที่เรียนจึงมีความหมายต่อผู้เรียน

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่ม ดังนี้

1. เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ โดย

1.1 นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมือง

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อให้เกิด สภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3 นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชน
ท้องถิ่น และประเทศชาติของตน

1.4 นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการมาตัดสินใจ
ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

1.5 นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติ
ปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6 นำวิธีทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคมและ
กำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเองและเอาใจใส่ต่อสังคมและ
สิ่งแวดล้อมของโลกได้

ดังนั้น ตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้อย่างมีความหมายเพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ
สอบสวน การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำพาตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้
โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมาย
ของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น
ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืน
ในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่
แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่
ลึกซึ้ง ทำทาบ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้น
การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
มีการจัดเตรียมโครงงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียน
ไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

คุณภาพผู้เรียน เป้าหมาย/ ความคาดหวัง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีเป้าหมาย / ความคาดหวัง
คือ ให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี ในวิถีชีวิตประชาธิปไตยภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ความรู้ 2) ทักษะและกระบวนการ 3) คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1. ความรู้ ความรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความหมายกว้างขวางมาก ไม่มีใครที่สามารถเรียนทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมด และนี่คือปัญหาที่สำคัญและรุนแรงมากของการเรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่พยายามจะให้เกิดการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในศาสตร์ที่ประกอบกันอยู่ในกลุ่มนี้ งานที่ทำขายของนักสังคมศึกษา และครูสังคมศึกษาก็คือความสามารถที่จะคัดสรรสาระที่จะเรียนได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักการใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกสาระที่จะเรียน เกณฑ์ในการพิจารณาก็คือให้พิจารณาว่า สิ่งที่จะนำมาเรียนมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีหรือไม่ นั่นก็หมายความว่า การคัดเลือกสาระเนื้อหา มีใช้อยู่บนพื้นฐานของการที่จะให้ผู้เรียนเป็นนักประวัติศาสตร์ นักสังคมศาสตร์หรือนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในความรู้ แต่เป้าหมายต้องเป็นไปเพื่อสร้างจิตสำนึกของการเป็นคนดีของสังคม เป็นประชาชนที่มีการศึกษา เข้าใจปัญหาสังคม เชื่อมโยงเข้ากับการดำรงชีวิตของผู้เรียนและของผู้อื่นได้ ส่งเสริมความเข้าใจโลก ปฏิสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อกัน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมและให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนในการทำความเข้าใจอดีตเพื่อเป็นสาระในการเผชิญและตัดสินใจใด ๆ ในปัจจุบัน โดยตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้น และวางแผนสู่อนาคต

ดังนั้น ความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงมีการผสมผสานการศึกษาต่าง ๆ เช่น มนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญา และศาสนาเข้าด้วยกัน ไม่เพียงเท่านั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังรวมถึงการศึกษาคุณลักษณะการเป็นคนดีของสังคม การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการศึกษา ความเป็นไปของโลก พหุวัฒนธรรม กฎหมายศึกษา อาชีพศึกษา ละประเด็นปัญหาร่วมสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังจะต้องบูรณาการสาระความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกด้วย

2. ทักษะและกระบวนการ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย ทักษะทางวิชาการและทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.1 ทักษะทางวิชาการ ได้แก่ ทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน และการคิด ซึ่งผู้เรียนต้องนำมาใช้ในการแสวงหาความรู้ จัดการกับความรู้ การนำความรู้ไปใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

2.1.1 การแสวงหาและจัดการกับข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ทักษะด้านนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน ศึกษา สืบค้นข้อมูล ความรู้ ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าทางสังคมศาสตร์ การสืบสวนความรู้รวมทั้งความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2.1.2 การคิดและนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ทักษะด้านนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิด การจัดระบบข้อมูล การตีความ วิเคราะห์ สรุป ประเมิน และนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็นต่าง ๆ โดยสื่อสารออกมาในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการเขียน การพูดที่สื่อความหมายกับผู้อื่นบนพื้นฐานที่มีเหตุผล และหลักการ เพื่อจะใช้สนับสนุนและประกอบการพิจารณาตัดสินใจใด ๆ ของบุคคลและสังคมได้อย่างฉลาดและมีประสิทธิภาพ

2.1.3 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้เป็นความคิดรวบยอดและหลักการได้ สามารถอธิบายความสัมพันธ์และความเป็นเหตุเป็นผลของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ การศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลและสังคมที่เราดำรงชีวิตอยู่ และนำไปสู่การนำความรู้ไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา ตัดสินใจและการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2.2 ทักษะทางสังคม ได้แก่ การร่วมมือและการมีส่วนร่วมในสังคม การดูแลรักษา การเอาใจใส่ให้บริการ การมีส่วนร่วมในสังคม ทักษะและกระบวนการกลุ่ม พัฒนาความเป็นผู้นำ ผู้ตามในการทำงานกลุ่ม เห็นคุณค่า เคารพตนเองและผู้อื่น ยอมรับในความคล้ายคลึงและความแตกต่างของคนและของผู้อื่น เคารพในทรัพย์สินและสิทธิของผู้อื่น เคารพในกฎ กติกาของกฎหมายและเคารพในความเป็นมนุษยชาติ และสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย

ทักษะและกระบวนการเหล่านี้ ถือเป็นสาระในองค์ประกอบของหลักสูตรและการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่ต้องบูรณาการเข้าไปในองค์ความรู้ต่าง ๆ และต้องเป็นจุดเน้นในการเรียนทุกชั้นปี ทุกรายวิชาตลอดหลักสูตร ซึ่งจะสอนแยกต่างหากจากการศึกษาความรู้ต่าง ๆ ไม่ได้

3. คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาทักษะเกี่ยวกับเจตคติ จริยธรรม และค่านิยม โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้และทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย เช่น การรู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย กตัญญู รักเกียรติภูมิของตน เคารพเหตุผล มีความยุติธรรม ห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง ขจัดข้อ

ขัดแย้งด้วยสันติวิธี ยึดมั่นในความยุติธรรม ความเสมอภาคและเสรีภาพ มั่นใจในการเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี เห็นคุณค่าในการทำงาน การทำงานเป็นกลุ่ม การเคารพสิทธิของผู้อื่น เลี่ยงทะเลาะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่า อนุรักษ์ พัฒนา ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา

3.1 การจัดการซึ่งเป็นบทบาทและความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ผู้เรียนซึ่งต้องมีความรับผิดชอบเบื้องต้นที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น การเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยความพยายามร่วมกันทั้งผู้เรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และผู้บริหาร

3.2 ผู้เรียน ต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน การเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้อง

3.2.1 แสดงความเข้าใจในสาระความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ศาสนา และวัฒนธรรม และการเป็นพลเมืองที่ดี

3.2.2 เข้าใจโครงสร้างและหน้าที่ของระบบการเมือง การปกครอง ระบบสังคม และระบบเศรษฐกิจ

3.2.3 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำ ต่างเวลา ต่างสถานที่ บนพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกัน แต่ต้องสามารถนำไปสู่ความเป็นส่วนรวมและความเป็นประชาธิปไตย

3.2.4 ตระหนักในคุณค่าของหลักการประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และหลักการอื่นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และความรับผิดชอบ สามารถนำมาใช้กับตนเอง ผู้อื่นและสังคมได้

3.2.5 มีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม แสดงออกถึงการเคารพตนเอง และผู้อื่น

3.2.6 รับผิดชอบต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นสาระสำคัญของคุณลักษณะการเป็นคนดีที่ได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และสาระที่เกี่ยวข้องกับการอยู่รอดของมวลมนุษยชาติ

3.2.7 มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะบริการผู้อื่นและส่งเสริมสิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม

3.3 ครูผู้สอน มีความรับผิดชอบในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงต้อง

3.3.1 จัดเตรียมหลักสูตรกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่บูรณาการเป็นหลักสูตรที่มีชีวิตมีความหมายลึกซึ้ง และเป็นหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนได้เรียนด้วยการปฏิบัติจริง

3.3.2 จัดเตรียมโอกาสที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะกระบวนการต่าง ๆ

3.3.3 เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการมีวิจารณญาณ รวมทั้งการทำความเข้าใจในความรู้ด้านต่าง ๆ

3.3.4 ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกับการเรียนกลุ่มอื่น ๆ ได้ด้วย

3.4 ผู้บริหาร มีความรับผิดชอบในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้อง

3.4.1 สนับสนุน ช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน ในการนำหลักสูตรกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.2 จัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน

3.5 พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความรับผิดชอบในการสร้างสภาพแวดล้อมในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครองจึงต้อง

3.5.1 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียนและโรงเรียน

3.5.2 ให้และรับข้อมูลที่เป็นความร่วมมือช่วยเหลือกับทางโรงเรียน

3.5.3 กระตุ้นและมีส่วนร่วมในการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประเด็นปัญหาทางสังคมและเรื่องที่ลูกหลานเรียน

3.5.6 ให้เวลาที่จะรับฟัง รับรู้ และทบทวนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

คุณภาพของผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม

จากองค์ประกอบดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดี พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวม

2. ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ได้งามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควิชาใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และมีจุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2545)

ช่วงชั้นที่ 1 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

1. ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

2. ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียนและได้ฝึกการตัดสินใจ

3. ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับและรายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้น และหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4. ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจความรู้ในชั้นต่อไป

ช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาคและประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย
2. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรม คำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมในศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น
3. ได้ศึกษาและปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น
4. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
5. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ช่วงชั้นที่ 3 (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

1. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
2. ได้เรียนรู้ และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์
4. ได้รับการพัฒนาแนวคิด และความสามารถในการวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขรวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในขั้นสูงตามความประสงค์ได้
3. ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
4. ได้รับการส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้แก่สังคม
5. เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง จินตนาการได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

สาระการเรียนรู้ สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสพการณ์ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่วัดด้วยหลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสพการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติ สามารถนำความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาทางศาสนาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคมมุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญองค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรม ด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงและแตกต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ในฐานะเป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นในโลกเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

นอกจากนี้ผู้เรียน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์ทั้งด้านระบอบการเมือง การปกครองของประเทศต่าง ๆ ในโลก โดยเฉพาะระบบการเมือง การปกครองของประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ระบบการปกครองท้องถิ่น และกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องในชีวิตของคนไทย เพื่อจะได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีทางประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างมีเหตุมีผล

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจมีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือก และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และ โบราณคดี ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่าวิวัฒนาการ การดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้น

มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่ามนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่าง ๆ ในขณะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร เหตุการณ์และการกระทำในอดีตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ของสังคม และของประเทศชาติว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของเหตุการณ์ ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศ และสังคมอื่นจากอดีตมาทำความเข้าใจปัจจุบัน และที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาที่มุ่งให้มีความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่ แบบแผนและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

องค์ความรู้ทั้ง 5 สาระนี้จะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ครบทุกสาระในทุกปีตลอด 12 ปี ของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดลำดับประสบการณ์ในการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้เป็น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เรื่องราวของตัวผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้าน และชุมชนที่อยู่อาศัย เชื่อมโยงกับสังคมอื่นทั้งในประเทศไทยและในโลก

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เรื่องราวของจังหวัด และภาค ที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในประเทศไทยและภูมิภาคใกล้เคียงในโลก

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เรื่องราวของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกตะวันออกและโลกตะวันตก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์โลก ภูมิศาสตร์
ประเทศไทย ภูมิศาสตร์โลก การเมืองการปกครองของไทย เศรษฐกิจประเทศไทย ศาสนา และ
จริยธรรมโดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ในสังคมโลก

มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระ ดังนี้

ตารางที่ 1 มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระ	มาตรฐาน
สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม	มาตรฐาน ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของ ศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดี งานและศรัทธาในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มาตรฐาน ส 1.3 ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงามและสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
สาระที่ 2 หน้าที่ พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตใน สังคม	มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตาม กฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันใน สังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่นศรัทธาและธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สาระ	มาตรฐาน
สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก
สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์	มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย
สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์	มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระหว่างที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกัน ในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรควัฒนธรรมและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักสูตรท้องถิ่นและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น หรือที่นักการศึกษาบางท่านเรียกว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นหรือ หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของสมาชิกของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเสนอลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นที่นักศึกษาต่าง ๆ เสนอไว้ ดังนี้

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระของการเรียนการสอนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนแบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริง สามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ที่ประกอบด้วย รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ ที่จัดทำเพิ่มเติมขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2521, หน้า 13; กรมวิชาการ, 2534, หน้า 36; สัจจ อุทรานันท์, 2528, หน้า 51)

สุนทร บำเรอราช (2536, หน้า 135) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการจัดแนวทางการให้การศึกษา เป็นงานที่มีขอบข่ายกว้างขวางและมีหลายขั้นตอน

วิมลรัตน์ จตุรานนท์ (2541, หน้า 51) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความหมายได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานเดิมอยู่เลย

จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร เราสามารถนำมาสังเคราะห์และสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตรเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้

ประเภทของหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง 2) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อย เพื่อให้เสริมสร้างหลักสูตรกลาง 3) หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลางที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในแต่ละสภาพท้องถิ่นซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในกรณีดังกล่าว สามารถดำเนินการได้กับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้จากการวิเคราะห์หลักสูตรกลางทั้งสองระดับนั้นพบว่า สำหรับกรณีหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นในส่วนหลักการของหลักสูตรข้อที่ 3 กล่าวไว้ว่า “เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ” จากหลักการดังกล่าวนี้ก็นำไปสู่การกำหนดแนวดำเนินการของหลักสูตรที่สอดคล้องสนองตอบหลักการ กล่าวคือแนวดำเนินการ กำหนดไว้ ดังนี้

ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรุภัณฑ์ (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 1 - 5)

ทั้งหลักสูตรและแนวดำเนินการของหลักสูตรมัธยมศึกษาข้างต้น ส่วนบ่งชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของหลักสูตรกลาง สำหรับระดับชั้นมัศึกษานั้น มีความจำเป็นอย่างแท้จริงที่ผู้นำหลักสูตร ไปใช้ดำเนินการ

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นส่วนย่อย เพื่อให้เสริมสร้างหลักสูตรกลาง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ มีความแตกต่างจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กรณีแรกอยู่ที่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในกรณีแรกเป็นการปรับส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรกลางที่มีการกำหนดไว้แล้ว จากคณะผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่การปรับเปลี่ยนหลักสูตรก็จะดำเนินการปรับที่ส่วนเนื้อหากลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง ให้มีความสอดคล้องสำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ในขณะที่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นเป็นส่วนย่อยเพื่อใช้เสริมหลักสูตรกลางนั้น เป็นการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใหม่โดยเฉพาะ สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเสริมเนื้อหากลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตรกลาง หรืออาจจะนำไปใช้เสริมได้ปลายกลุ่มวิชาไม่เจาะจงกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ หรือความสนใจของครูผู้สอนในชุมชนท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ที่จะดำเนินการดังเช่นการพัฒนาหลักสูตรกรณีแรก

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นใช้สำหรับท้องถิ่นใดโดยเฉพาะ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกรณีนี้ส่วนใหญ่จะมีการดำเนินงานอยู่มาก ในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรวิชาชีพเคลื่อนที่หรืออาชีวพระยะสั้นของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น หลักสูตรที่กล่าวมานี้จะได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้กับชุมชนท้องถิ่นใด ๆ ตามความต้องการและความสมัครใจของผู้เรียน ตลอดจนความสอดคล้องกับสภาพ

ความจริง ซึ่งแตกต่างหลากหลายกันทางด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และสภาพทางวัฒนธรรม สังคมและชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นมีหลายลักษณะ ดังนี้

1. หลักสูตรที่ใช้สาระเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นฐาน เป็นหลักสูตรที่สะท้อนสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และสังคมจริงของท้องถิ่น
2. หลักสูตรที่ใช้ปัญหาและความต้องการเป็นฐาน เป็นหลักสูตรที่พัฒนาจากสภาพ ปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและคนในชุมชน
3. หลักสูตรที่ใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน เป็นหลักสูตรที่ใช้ทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญ เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น
4. หลักสูตรที่ใช้หลักสูตรแกนกลางเป็นรากฐาน เป็นหลักสูตรที่ขยายมาจากสาระและ มาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ศิริพร บุญญนันท์ และอารีรัตน์ วัฒนสิน (2534)

ได้เสนอลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. ปรับเนื้อหา หมายถึง การปรับรายละเอียดเนื้อหาหรือหัวข้อจากคำอธิบายรายวิชา หลักสูตร โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ คาบเวลาเรียน และคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร
2. พัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน และพัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ โดยคำนึงถึงความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์คาบเวลาเรียนและคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร
3. จัดทำสื่อเสริม หมายถึง การจัดทำรายวิชาบังคับเลือก และเลือกเสรีเพิ่มเติมจากรายวิชาที่ประกาศไว้ในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะที่ 1 และ 2 สามารถทำได้ทุกรายวิชาและใช้ในสถานศึกษาได้ โดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา สำหรับการพัฒนาหลักสูตร ลักษณะที่ 3 สามารถสามารถจัดทำใช้ในโรงเรียนโดยไม่มีการจำหน่ายหรือบังคับให้ใช้ได้ทุกรายวิชา เช่นเดียวกันหากประสงค์จะพิมพ์จำหน่ายหรือกำหนดเป็นหนังสือเรียนประจำวิชาต้องเสนอผู้ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการอนุมัติก่อน และการพัฒนาหลักสูตรลักษณะที่ 4 ต้องเสนอผู้ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติก่อนใช้

ผู้วิจัยได้นำลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาปรับใช้ คือ ปรับเนื้อหา ปรับกิจกรรม การเรียนการสอน และจัดทำสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการ ของท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ผู้พัฒนาอาจนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ของนักการศึกษาต่าง ๆ มาใช้ ได้แก่

การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา (Taba) ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบา มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. วินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs) ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและ ความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้เรียน
2. กำหนดจุดประสงค์ (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน หลังจากที่ได้วินิจฉัยความต้องการแล้ว
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Select of Content) เลือกเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ วย และความสามารถของผู้เรียน เนื้อหาสาระต้องมีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อ การเรียนรู้ด้วย
4. จัดเนื้อหาสาระ (Organization of Content) จัดเนื้อหาสาระที่คัดเลือกได้ โดย คำนึงถึงความต่อเนื่อง ความยากง่ายของเนื้อหาและวุฒิภาวะ ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Select of Learning Experiences) เลือก ประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตร
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) จัดโดยคำนึงถึง เนื้อหาสาระ ความต่อเนื่อง และความสามารถของผู้เรียน
7. กำหนดสิ่งที่ประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing it) กำหนดว่าจะประเมินอะไร ใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไรบ้าง

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายและจุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) หมายถึง คุณลักษณะรวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการสอน ทำให้นักตลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้าน ๆ ต่าง ของสมรรถภาพสมอง ดังนั้น การวัดผลสัมฤทธิ์จึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถด้านของสมรรถภาพสมองของบุคคลว่า เรียนแล้วรู้อะไรบ้างและมีความสามารถด้านใดมากน้อยเท่าใด เช่น มีพฤติกรรมด้านความจำ

ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการประเมินค่ามากน้อยอยู่ในระดับใด เป็นต้น นั่นคือ การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน คือ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 29 - 30)

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงให้เห็นเป็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ “ข้อสอบภาคปฏิบัติ” (Performance Test) ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่วิธีปฏิบัติและผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านทฤษฎี เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชารวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การสอบปากเปล่า (Oral Test) การสอบแบบนี้มักกระทำเป็นรายบุคคลเป็นการสอบที่ต้องการดูแลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการดูการใช้ถ้อยคำในการตอบคำถามรวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่าง ๆ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ (Paper - Pencil Test or Written Test) ซึ่งมีรูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ (Free Response Test) ได้แก่ การสอบวัดที่ใช้วิธีสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ (Fixed Response Test) ซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้ตอบ หรือกำหนดคำตอบมาให้เลือก ซึ่งมีรูปแบบของคำถามคำตอบอยู่ 4 รูปแบบ

2.2.2.1 แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง (Alternative)

2.2.2.2 แบบจับคู่ (Matching)

2.2.2.3 แบบเติมคำ (Completion)

2.2.2.4 แบบเลือกตอบ (Multiple Choice)

การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านเนื้อหาโดยการเขียนตอบนั้น เป็นที่นิยมใช้กันในโรงเรียน ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการสอบวัดเรียก “ข้อสอบผลสัมฤทธิ์” หรือแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test)

ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่มุ่งตรวจสอบความรู้ทักษะและสรรพภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนว่าหลักการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ แล้วผู้เรียนมีความรู้

ความสามารถในวิชาที่เรียนมามากน้อยเพียงใด มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ตาม มุ่งหมายของหลักสูตรในวิชานั้น ๆ เพียงใด ซึ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบ พฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งจำแนกเป็นพฤติกรรมย่อย ๆ ได้ 6 ประเภท คือ ด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

ข้อทดสอบที่สามารถวัดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยได้เป็นอย่างดี คือ ข้อสอบปรนัย แบบเลือกตอบ ซึ่งมีแนวทางการเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมแต่ละประเภทไว้ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 166 - 219)

1. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ คือการวัดความสามารถในการระลึกเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนการสอนโดยตรง และจากการอ่านหนังสือและตำราต่าง ๆ คำถามที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านความรู้ความจำมีอยู่ 3 ชนิด คือ

- 1.1 ถามความรู้ในเนื้อเรื่อง
- 1.2 ถามความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการ
- 1.3 ถามความรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอด

2. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านความเข้าใจ การที่นักเรียนหรือบุคคลใดจะมีพฤติกรรม ด้านความเข้าใจได้นั้น ต้องสามารถแสดงออกถึงคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ใน 3 ประการต่อไปนี้ ถูกต้องคือ

- 2.1 สามารถแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้เช่นแปลความหมายของข้อความหรือภาพใด ๆ ตามท้องเรื่องได้ถูกต้อง
- 2.2 สามารถตีความหมายของเรื่องนั้นได้ คือจับใจความสำคัญระหว่างชิ้นส่วนย่อย ๆ ของเรื่องนั้น จนสามารถนำมากล่าว เป็นอีกนัยหนึ่งได้
- 2.3 สามารถขยายความหมายและนัยของเรื่องนั้นให้กว้างไกลไปจากสภาพข้อเท็จจริงเดิมได้

3. การเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมด้านการนำไปใช้พฤติกรรม “การนำไปใช้” เป็นความสามารถในการนำความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ไปใช้แก้ปัญหาแปลกใหม่ที่ต่างไปจากที่เคยเรียน แต่ใช้หลักวิชาการรองรับร่วมกัน

คุณลักษณะของข้อสอบที่ดี การได้ทราบคุณลักษณะที่ดีของข้อสอบจะทำให้สามารถสร้างข้อสอบได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งคุณลักษณะของข้อสอบที่ดีมี 10 ประการคือ

1. มีความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง คุณลักษณะของข้อสอบที่สามารถวัดได้ตรง จุมนุมหมายที่ตั้งไว้ ความเที่ยงตรงนี้จำแนกออกเป็นหลายชนิด คือ

1.1 ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) หมายถึง ข้อสอบที่มีคำถาม สอดคล้องตรงตามเนื้อหาในหลักสูตร

1.2 เที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) หมายถึง ลักษณะของข้อสอบที่ วัดสมรรถภาพความเป็นจริงของเด็กในขณะนั้น

1.3 ความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) หมายถึง ลักษณะของข้อสอบ ที่วัดได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของเด็กในขณะนั้น

1.4 ความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ (Predictive Validity) คือข้อสอบที่วัดแล้วทำนายได้ ว่า เด็กคนใดจะเรียนวิชาอะไร ได้ดีเพียงไรในอนาคต

2. มีความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง แบบทดสอบที่สามารถวัดได้แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงการวัดครั้งแรกเป็นอย่างไร เมื่อวัดซ้ำอีกผลการวัดก็ยังคงเหมือนเดิม

3. มีอำนาจจำแนก (Discrimination) คือสามารถจำแนกเด็ก เก่ง - อ่อนได้ เมื่อทดสอบ แล้วบอกได้ว่าใครอ่อนอย่างไร คือเมื่อทดสอบแล้วปรากฏว่า เด็กเก่งมักทำถูก และเด็กอ่อนมัก ทำผิด สามารถแยกเด็กได้ตรงตามสภาพเป็นจริง

4. มีความเป็นปรนัย (Objectivity) ข้อสอบที่มีความเป็นปรนัยมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

4.1 มีความชัดเจนในความหมายของคำถาม ทุกคนอ่านแล้วเข้าใจตรงกันว่าถามอะไร

4.2 มีความคงที่ในการตรวจให้คะแนน คือให้ใครตรวจได้คะแนนเหมือนกัน

4.3 มีความเข้มงวดในการแปลความหมายของคะแนน คือต้องแปลคะแนนที่ได้เป็น อย่างเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ

5. มีประสิทธิภาพ (Efficiency) คือมีคุณสมบัติที่แสดงถึงการประหยัด เช่น ลงทุนน้อย มีราคาถูก ง่ายในการดำเนินการสอบ พิมพ์ชัดเจนอ่านง่ายและให้ผลในการสอบวัดที่เที่ยงตรงและ เชื่อถือได้

6. มีการวัดอย่างลึกซึ้ง (Searching) หมายถึง ข้อสอบที่ถามครอบคลุมพฤติกรรม หลาย ๆ ด้าน เช่นมีคำถามวัดความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมิน ค่าไม่ถามเพียงแต่พฤติกรรมด้านความรู้ความจำตามตำราแต่เพียงอย่างเดียว

7. มีความยุติธรรม (Fair) หมายถึง ข้อคำถามของข้อสอบต้องไม่มีช่องทางแนะให้ เด็กฉลาดใช้ไหวพริบในการเอาได้ถูก หรือไม่เปิดโอกาสให้เด็กเกียจคร้านตอบได้ คือ ต้องเป็น ข้อสอบที่ไม่ลำเอียงต่อกลุ่มหนึ่งหรือกลุ่มใดโดยเฉพาะ

8. ต้องเฉพาะเจาะจง (Definite) คำถามต้องมีความชัดเจนไม่คลุมเครือ ไม่ถามหลายแง่หลายมุม

9. มีความยากง่ายพอเหมาะ (Difficulty) คือไม่ยากหรือง่ายเกินไปถ้ามีข้อยากก็ควรมีข้อง่ายเป็นการทดแทน โดยยึดหลักว่าเมื่อมาดูรวม ๆ หรือโดยเฉลี่ยแล้วมีความยากปานกลาง

10. มีการกระตุ้นยูเอช (Esemplary) โดยจัดข้อสอบง่ายไว้ตอนแรก ๆ แล้วจึงค่อย ๆ ถูกลำบากขึ้นตามลำดับ เป็นการเร้าให้เด็กเกิดความพยายามที่ทำข้อสอบให้ได้ทั้งหมด (วิเชียร เกตุสิงห์, 2530, หน้า 27 - 32)

กระบวนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ในการปฏิบัติงานใดก็ตามหากผู้ปฏิบัติทราบกระบวนการทำงานว่ามีขั้นตอนอย่างไร และปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นจะทำให้งานสามารถดำเนินไปตามเป้าหมายได้ในเรื่องการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หากผู้สร้างทราบขั้นตอนในการสร้างและปฏิบัติตามขั้นตอนจะทำให้สามารถสร้างข้อสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 47 - 52) ได้สรุปขึ้น ในการสร้างข้อสอบว่ามีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนวางแผน 2) ขั้นตอนเตรียมงาน 3) ขั้นตอนลงมือปฏิบัติ 4) ขั้นตอนประเมินผลหรือตรวจสอบคุณภาพ 5) ขั้นตอนตรวจสอบคุณภาพหลังการทดสอบ

1. ขั้นตอนวางแผน สิ่งที่ต้องปฏิบัติในการวางแผนสร้างข้อสอบ คือ

1.1 กำหนดจุดมุ่งหมาย ในการสร้างข้อสอบทุกครั้งต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน และแน่นอนว่า เพื่อวัตถุประสงค์ใด

1.2 กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด ในขั้นนี้หากกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาและพฤติกรรมที่จะออกข้อสอบให้เหมาะสม

1.3 กำหนดชนิดและรูปแบบของข้อสอบ ในการสอบวัดต้องเลือกใช้ชนิดและรูปแบบของข้อสอบให้เหมาะสม

1.4 กำหนดส่วนประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็นในการออกข้อสอบและในการเลือกข้อสอบ คือ การกำหนดเวลาในการสร้างข้อสอบ บุคลากรในการสร้างข้อสอบ จำนวนข้อสอบ เวลาในการทำข้อสอบ วิธีการตอบ วิธีการตรวจและให้คะแนน เป็นต้น

2. ขั้นตอนเตรียมงาน เป็นการเตรียมสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างข้อสอบได้แก่หลักสูตร หนังสือแบบเรียน ทำการวิเคราะห์หลักสูตร อุปกรณ์ในการพิมพ์ การอัดสำเนา ฯลฯ

3. ขั้นตอนลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นตอนเขียนข้อสอบ ในกรณีการสร้างข้อสอบนั้นทำให้รูปคณะกรรมการ คณะกรรมการแบ่งงานกันเขียนข้อสอบ และนัดหมายเวลามาประชุมพิจารณาข้อสอบที่สร้างขึ้น

4. ขั้นประเมินผลหรือตรวจสอบคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลไปปรับปรุงข้อสอบมีขั้นตอนดังนี้

4.1 ขั้นประเมินผลเบื้องต้น คือการวิจารณ์ข้อสอบ โดยพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

4.1.1 ข้อคำถามวัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่

4.1.2 ข้อคำถามชัดเจนเข้าใจตรงกันหรือไม่

4.1.3 ข้อคำถามมีคำตอบที่แน่นอนเพียงคำตอบเดียวหรือไม่

4.1.4 ข้อคำถามใช้ภาษารัดกุม เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนหรือไม่

4.1.5 ในกรณีเป็นข้อสอบเลือกตอบ พิจารณาว่าตัวเลือกเหมาะสมหรือไม่

การเรียนข้อคำถามเรียงถูกต้องตามหลักหรือไม่ เช่น เรียงความลำดับเนื้อหา เรียงจากง่ายไปยาก และการเรียงตัวเลือกในแต่ละข้อเรียงเหมาะสมสวยงามหรือไม่

5. ขั้นตรวจสอบคุณภาพหลังการสอบ ข้อสอบที่ผ่านการวิจารณ์และปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดสอบ แล้วนำมาตรวจให้คะแนนและทำการตรวจสอบคุณภาพอีก โดยพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้ คือ

5.1 ความยากง่ายของข้อสอบ

5.2 อำนาจจำแนกของข้อสอบ

5.3 หาค่าสถิติพื้นฐานของข้อสอบได้แก่ ค่าเฉลี่ยและความแปรปรวน

คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เขียนข้อสอบที่ดี ผู้เขียนข้อสอบได้ดีควรมีคุณสมบัติที่จำเป็น

5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. มีความรู้ในเนื้อหา ความชัดเจนในเนื้อหาจะทำให้สามารถนึกแง่มุมต่าง ๆ ที่จะถามได้เป็นอย่างดี

2. รู้จุดมุ่งหมายของวิชา การรู้จุดมุ่งหมายของวิชาการจำทำให้สามารถเขียนข้อสอบวัดพฤติกรรมต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชานั้น

3. รู้เทคนิคการถาม การรู้เทคนิคการถามช่วยให้มองเห็นแง่มุมต่าง ๆ ที่ควรถาม รู้ว่าเนื้อหานั้น ๆ ควรตั้งคำถามเช่นใดจึงจะเหมาะสม เป็นคำถามที่ดี และได้ลึกซึ้งอีกด้วย

4. มีทักษะในการใช้ภาษา การมีทักษะในการใช้ภาษาทำให้สามารถสร้างคำถามให้มีความชัดเจนและรัดกุมได้ และช่วยให้ข้อคำถามนั้นมีความเป็นปรนัย

5. มีทักษะในการเขียนข้อสอบวิจารณ์ ผู้ที่มีประสบการณ์ในการเขียนข้อสอบมาก คือ ผู้ที่เขียนข้อสอบบ่อย ๆ และถ้าได้รับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์บ่อย ๆ จะทำให้รู้เทคนิคการคิดตัวดวงได้

ดี ทำให้ข้อสอบแต่ละข้อใช้วัดความสามารถของผู้สอนได้จริง (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 45 - 46)

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นพฤติกรรมที่พัฒนามาจากการฝึกของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมที่พัฒนามาจากการฝึกอบรมสั่งสอนโดยตรง อันประกอบด้วยพฤติกรรม 6 ประการ คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงควรให้ครอบคลุมพฤติกรรมทั้ง 6 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เจตคติและการวัดเจตคติ

ความหมายของเจตคติ เจตคติ หรือทัศนคติ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude หมายถึง ท่าที ความรู้สึก แนวความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2525, 2539, หน้า 238)

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของเจตคติ หมายถึง การพอใจ หรือความโน้มเอียงของบุคคลที่จะตอบสนองต่อวัตถุ หรือสถานการณ์ โดยมากจะมีความรู้สึก และอารมณ์ประกอบด้วย

ฟิชไบน์ และไอเซ็น (Fishbein & Ajzen, 1975) อธิบายว่า เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หมายถึงผลรวมของการประเมินความเชื่อที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น

จากการศึกษาความหมายของเจตคติสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลที่โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง

ลักษณะของเจตคติ จากนิยามความหมายของเจตคติของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา กล่าวว่า เจตคติดีลักษณะทั่วไป ดังนี้ (กฤษณา กิติ์, 2536, หน้า 11-12)

1. เจตคติขึ้นอยู่กับสิ่งที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้า หรือความรู้สึกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าในมิติใดมิติหนึ่ง กล่าวคือ ถ้าประเมินผลสิ่งเร้าในเชิงทางบวกหรือเชิงทางลบบุคคลจะมีความรู้สึกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นในทางบวก หรือทางลบตามลำดับ เรียกว่ามีเจตคติในทิศทางบวกหรือทางลบนั่นเอง

2. การแปลความหมายของเจตคติ สามารถแปลได้ทั้งในด้านคุณภาพ กล่าวคือ เป็นเจตคติทางบวกหรือทางลบ (Positive or Negative) และในด้านความเข้ม (Intensity or Strength)

ซึ่งความเข้มของเจตคตินี้เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อที่หมายตามทิศทางระดับความเข้มของเจตคติ

3. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยมีตัวแปรที่สำคัญที่ร่วมกันกำหนดการเกิดเจตคติของแต่ละบุคคล ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มสังคมอื่น ๆ และตัวประกอบทางบุคลิกภาพ (Personality Factors)

4. เจตคติเป็นเรื่องเฉพาะเจาะจง ต้องมีความหมายอ้างอิงอย่างเฉพาะเจาะจง หรือเจตคติต่อที่หมายใดที่หมายหนึ่งเท่านั้น ซึ่งที่อ้างอิง (Referent Objects) ในที่นี้ไม่ใช่เฉพาะที่เป็นรูปธรรม (Concrete Object) เท่านั้น แต่รวมถึงที่หมายถึงเป็นนามธรรม (Abstract Objects) ด้วย

5. เจตคติมีระดับความสัมพันธ์ร่วมกัน (Degree of Interrelatedness) มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะที่หมายอ้างอิงนั้น ๆ

6. เจตคติมีความคงที่และมีความคงทน แต่เจตคติอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ประสบ

องค์ประกอบของเจตคติ นักจิตวิทยาได้เสนอแนวการจัดองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 แนวคิด ดังนี้ (กฤษณา กิติ, 2536, หน้า 12)

1. องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง ความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อที่หมายของเจตคติ (Attitude Object) ซึ่งเดิมทีเคยมีผู้ใช้อธิบายองค์ประกอบนี้ในความหมายของการเรียนรู้ การคิด ความเชื่อ ตลอดจนข้อสนเทศทั่วไปเกี่ยวกับที่หมายของเจตคติ

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์ (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติ และความรู้สึกของบุคคลย่อมมีลักษณะที่มีทิศทางสอดคล้องกับทิศทางขององค์ประกอบแรก กล่าวคือ ถ้าบุคคลเชื่อว่าสิ่งใดมีประโยชน์บุคคลนั้นก็จะชอบและพอใจสิ่งนั้น แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งนั้นมีโทษก็จะไม่ชอบหรือไม่พอใจสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติต่อที่หมายของเจตคติ

คุณลักษณะของเจตคติ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530, หน้า 185 - 188) ได้แบ่งลักษณะของเจตคติว่ามีลักษณะที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ไม่ได้เป็นสิ่งติดตัวมาแต่กำเนิดเมื่อเด็กเกิด การเรียนรู้ย่อมจะมีความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งนั้น

2. เจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ถ้าสภาพแวดล้อม สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปเจตคติของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงจากเจตคติที่ยอมรับเป็นเจตคติที่ไม่ยอมรับ หรือจากการไม่ยอมรับไปสู่การยอมรับก็ได้

3. เจตคติเป็นคำกำหนดพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอก เราสามารถทราบได้ว่าบุคคลใดมีเจตคติในทางยอมรับหรือ ไม่ยอมรับ โดยการสังเกตพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก อาจแสดงออกด้วยคำพูด หรือด้วยสีหน้า ท่าทางพอใจหรือไม่พอใจ

4. เจตคติเป็นสิ่งที่ซับซ้อน มีที่มาที่สลับซับซ้อน เพราะเจตคติขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ หลายประการ เช่น ประสบการณ์การรับรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็น อารมณ์ สิ่งแวดล้อม ฉะนั้น จึงผันแปรได้

5. เจตคติเกิดจากการเลียนแบบ เจตคติสามารถถ่ายทอดออกไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ การคล้อยตามเป็นธรรมชาติที่พึงจะมี ถ้าเราเคารพ รัก นับถือ พื่อใจ ศรัทธาใคร ก็ย่อมเห็นว่าการปฏิบัติของบุคคลที่เรายอมรับนั้นดีงาม จึงเลียนแบบเป็นเยี่ยงอย่าง ทั้งท่าทาง อุปนิสัยใจคอ

6. ทิศทางและปริมาณของเจตคติ ปริมาณมีตั้งแต่พอใจอย่างยิ่ง ปานกลาง จนถึงไม่พอใจอย่างยิ่ง ความเข้มข้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกสุดปลายไปด้านใด เจตคติของบุคคลมีระดับความรุนแรงต่างกัน ส่วนทิศทางของเจตคติมี 2 ทิศทาง คือสนับสนุนหรือต่อต้าน

7. เจตคติอาจเกิดขึ้นจากการมีจิตสำนึก หรือจากจิตไร้สำนึกก็ได้ เมื่อบุคคลเรียนรู้หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับอะไรก็จะมีจิตสำนึกบริบูรณ์เพราะได้สังเกตเห็น ได้พิจารณาหาเหตุผลวิเคราะห์จนแน่ใจว่าถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ดีหรือเลว เจตคติที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้เรียกว่าเกิดจากจิตสำนึก

8. เจตคติมีลักษณะคงทนถาวรพอสมควร บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดได้ต้องใช้เวลาอันใช้ความคิดลึกซึ้ง พิจารณาละเอียดรอบคอบแล้ว เจตคติย่อมมีความคงทนยากต่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อมีความรู้สึกต่อสิ่งใดในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็จะมีความรู้สึกเช่นนั้นตลอดไป หรือจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ต้องใช้เวลา ต้องเกิดการเรียนรู้ใหม่ เจตคติมีทั้งเจตคติที่ถาวรและเจตคติชั่วคราว

9. บุคคลแต่ละคนย่อมมีเจตคติต่อบุคคล สถานการณ์เดียวกันแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลนั้น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ แล้วสะสมเป็นประสบการณ์ เจตคติของแต่ละบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่จะต้องใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับลักษณะของประสบการณ์ที่จัดให้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกันการสร้างให้ผู้เรียนเกิด

เจตคติต่อการเรียนได้นั้นต้องอาศัยระยะเวลา ผู้สอนต้องจัดสถานการณ์หรือจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์และข้อดีของการเรียนในเรื่องนั้น ๆ

การสร้างเจตคติ เพราพรรณ เปลี่ยนภู (2542, หน้า 99 - 101) ได้กล่าวถึงการสร้างเจตคติว่า เจตคติเป็นเรื่องของการเรียนรู้ ดังนั้น จึงสามารถสร้างเจตคติให้เกิดขึ้นกับบุคคลได้ อัลพอร์ท (Allport) ได้กล่าวว่า มีสถานการณ์อยู่ 5 แบบที่ทำให้บุคคลเกิดหรือสร้างเจตคติของตนขึ้นมา ดังนี้

1. การให้การเรียนรู้ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในสังคม การศึกษา การอบรม มีส่วนสร้างเจตคติให้เกิดขึ้นได้
2. ประสบการณ์ที่ได้รับของแต่ละบุคคล แรงเสริมที่ได้รับด้วยตนเอง จะทำให้เราเกิดเจตคติต่อสิ่งนั้นอย่างถูกต้องขึ้น
3. อิทธิพลของสิ่งที่พบ ประสบการณ์ที่ร้ายแรงต่อตนเองทำให้เกิดความตื่นตระหนก เกิดความหวาดกลัวในชีวิตและมีอิทธิพลที่จะสร้างเจตคติของตนเองได้แม้ว่าประสบการณ์นั้นเกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวก็ตาม
4. การรับเอาเจตคติของผู้อื่นมาเป็นของตน เด็กมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับ บิดา มารดา ครู เพื่อน ซึ่งจะมีส่วนช่วยส่งเสริมสนับสนุนเจตคติของเด็ก เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวร่ำรวย สภาพความเป็นอยู่ดีเพื่อนที่คบก็จะอยู่ในสภาพเดียวกัน คือ ร่ำรวย ฐานะทางสังคมดี อยู่โรงเรียนมีชื่อเสียง และมีเจตคติคล้ายคลึงกัน สิ่งเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเข้ามาเกี่ยวพันสนับสนุนเจตคติของเด็ก โดยเด็กจะรับฟังและยึดถือความรู้สึกรู้สึกหรือเจตคติแบบนั้นใช้เป็นฐานในการพัฒนาเจตคติขั้นต่อไป แต่เจตคติจะเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ที่เด็กได้รับในแต่ละช่วงชีวิตของตน
5. เกิดจากความต้องการ บางคนสร้างเจตคติเพื่อสนองความต้องการของตนเอง เช่น เด็กต้องการให้พ่อแม่รัก ทราบว่าพ่อแม่เกลียดคนจน เด็กก็พลอยเกลียดคนจนด้วยทั้งนี้เพื่อเอาใจให้ผู้ใหญ่รักและยอมรับ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองหรือเกิดจากความต้องการความปลอดภัย

การวัดเจตคติ สามารถทำได้หลายวิธี แต่ในปัจจุบันมีวิธีการวัดเจตคติ (เพราพรรณ เปลี่ยนภู, 2542, หน้า 105 - 110) ดังนี้

1. การสังเกต เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมด้วยการติดตาม ฝึมอง และจดบันทึก พฤติกรรมอย่างมีระบบ ผู้ถูกสังเกตจะต้องไม่รู้ตัวว่ากำลังทำถูกติดตามสังเกตพฤติกรรม ซึ่งในกรณีนี้อาจใช้โทรทัศน์วงจรปิดถ่ายพฤติกรรมแล้วมาวิเคราะห์ภายหลัง การสังเกตอย่างมีระบบ

สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างแบบสังเกต โดยการจดบันทึกพฤติกรรมตามระยะเวลาที่เหมาะสม

2. การใช้แบบสอบถาม จัดเป็นการวัดเจตคติ แบบการเขียนตอบโดยกำหนดให้ตอบด้วยการรายงานด้วยตนเองว่ามีความคิดเห็น ความรู้สึก หรือมีการปฏิบัติอย่างไรในเรื่องที่สอบถาม เช่น การแก้ปัญหาการใช้สิ่งเสพติดของเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งอาจทำได้ด้วยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ หรือไปทดสอบตามสถานที่ต่าง ๆ ข้อดีของการใช้แบบสอบถาม คือ สามารถทดสอบได้หลายคนในเวลาเดียวกัน และผู้ถูกทดสอบจะรู้สึกเป็นอิสระในการตอบ ไม่รู้สึกว่าตนเองถูกติดตาม หรือถูกเฝ้ามอง และยังสามารถตอบได้โดยไม่จำกัดเวลาด้วย

แบบสอบถามที่ใช้วัดเจตคติมีหลายประเภท เช่น แบบสอบถามกำหนดตัวเลือกหรือการใช้แบบสำรวจ (Inventory) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) การใช้แบบสอบถามประเภทการใช้ค่าประจำประโยค วิธีการประเมินบนมาตราส่วน และวิธีการใช้ความหมายแฝงคำคุณศัพท์ ซึ่งแต่ละแบบมีวิธีการโดยสังเขปดังนี้

1. การวัดเจตคติด้วยวิธีการใช้ค่าประจำประโยค เรอร์สโตน (Thurstone) และคณะ เป็นผู้สร้างขึ้น “เครื่องมือวัดเจตคติแบบเรอร์สโตน หรือ Thurstone Scale” นี้มีจุดมุ่งหมายในการหาค่าประจำประโยค คือเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบปริมาณมากน้อย หนักเบาของเจตคติเมื่อนำประโยคที่มีค่าประจำประโยคไปวัดเจตคติของใคร ก็สามารถเปรียบเทียบได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติหนักเบาในทางลบหรือทางบวก ถ้าผู้ใดเห็นด้วยกับประโยคก็แสดงว่าผู้นั้นมีเจตคติปริมาณใกล้เคียงกับค่าประจำประโยคนั้น

2. วิธีประเมินมาตราส่วนลิเคิร์ต (Likert) การวัดแบบนี้นิยมใช้กันมาก เพราะไม่ยุ่งยากเหมือนวิธีการของเรอร์สโตน การสร้างแบบสอบถามเริ่มต้นด้วยการสร้างประโยคต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยแต่ละประโยคจะมีมาตราส่วน 5 หน่วย ตามวิธีการของลิเคิร์ตหรือมากกว่าก็ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการวินิจฉัยประโยคของผู้ที่ถูกทดสอบ ประโยคที่สร้างขึ้นควรมีจำนวนมากกว่าที่ต้องการใช้จริง รวบรวมประโยคจัดเป็นรูปแบบทดสอบ นำแบบทดสอบนี้ไปใช้กับกลุ่มทดลองที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มทดสอบจริงให้ผู้ถูกทดสอบประเมินค่าว่าตนเองเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นที่แสดงในแต่ละประโยคเพียงใด ผู้ทดสอบจะนำคะแนนแสดงปริมาณเจตคติของผู้ตอบแต่ละคนมารวมกัน คะแนนรวมหรือคะแนนเฉลี่ยเป็นคะแนนแสดงเจตคติของบุคคลนั้น จากนั้นเลือกเอาประโยคที่มีอำนาจจำแนกดี มีความชัดเจนในการวัดมาใช้เป็นแบบทดสอบจริงต่อไป วิธีการนำแบบทดสอบจริงไปใช้ปฏิบัติเช่นเดียวกับกลุ่มทดลอง เพียงแต่กลุ่มที่ทดสอบจริงได้ทดสอบกับข้อสอบที่วิเคราะห์แล้ว

3. วิธีการใช้ความหมายแฝงของคำคุณศัพท์ (Semantic Differential Scale) วิธีการทดสอบแบบนี้สร้างตามทฤษฎีของออสกู๊ด (Osgood) และคณะ โดยมีหลักการว่า เจตคติคือการประเมินค่า เขาจึงกำหนดให้ผู้ถูกทดสอบประเมินค่าข้อความที่สร้างขึ้นลงในสเกล 7 ช่วง การใช้วิธีการตีความหมายคำที่มีความหมายหลายอย่างซ่อนอยู่ หรือคำที่มีความหมายอื่นแฝงอยู่ด้วย ซึ่งกลุ่มคำลักษณะนี้เป็นคำคุณศัพท์แสดง “Semantic Space” ซึ่งเป็นคำที่ต้องใช้มโนภาพที่ต้องตีความหมาย คำคุณศัพท์ที่นิยมใช้ควนเป็นคำที่มีความหมายในเชิงประเมินค่า (Evaluative) เช่น ดี เลว น่ารัก น่าเกลียด เป็นต้น หรือคำที่มีความหมายแสดงการเคลื่อนไหว หรือแสดงกิจกรรม เช่น เร็ว ช้า คล่องแคล่ว เฉื่อยชา เป็นต้น

4. การสัมภาษณ์ คือ การวัดเจตคติด้วยการสอบถามด้วยคำพูด และจดบันทึกหรืออัดเสียง เพื่อนำคำพูดมาวิเคราะห์ในภายหลัง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นอกจากจะเป็นความคิดเห็นแล้วยังสามารถได้รับข้อมูลในด้านการแสดงออกของพฤติกรรมด้วย เช่น ยิ้ม ขมวดคิ้ว อึดอัด ลังเล หน้าแดง เป็นต้น วิธีการสัมภาษณ์มีข้อเสียคือ ถ้าผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีสัมพันธไมตรีกันต่อกัน ข้อมูลที่ได้รับจะไม่ใช่อะไรที่จริง

5. การใช้แบบทดสอบทางอ้อม (Projective Test) การทดสอบเจตคติแบบนี้ใช้วิธีการสะท้อนความคิดต่อภาพที่กำหนดให้ ที่จัดเป็นการวัดทางอ้อมเพราะผู้ทดสอบจะไม่ทราบว่าตนเองกำลังจะให้ข้อเท็จจริงในเรื่องใดพฤติกรรมที่แสดงออกในขณะที่ทดสอบ คือ การบรรยายภาพ เช่น ภาพการ์ตูน ภาพวาดลายเส้น หรือรูปภาพ (Thematic Apperception) ที่ประกอบด้วยภาพ 20 ภาพ ที่มีภาพว่างเปล่าหนึ่งภาพและภาพที่มีความคลุมเครืออีก 19 ภาพ กำหนดให้ผู้ทดสอบเล่าเรื่องตามความรู้สึกของเขาและนำคำพูดไปตีความตามคู่มือ

สรุปได้ว่า การวัดเจตคติมีประโยชน์มากในด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สมบูรณ์มากที่สุดเนื่องจากการวัดเจตคติของผู้เรียนสามารถบอกได้ถึงพฤติกรรมของผู้เรียน ความรู้สึก ความคิดเห็นต่อการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมการเรียนการสอน ช่วยให้ครูผู้สอนนำสิ่งที่ทราบจากการวัดเจตคติมาใช้ในการแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และความพึงพอใจของผู้เรียนแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น

พัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยใช้ได้ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ทฤษฎี

พัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ซึ่งได้เสนอขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น ขั้นใหญ่ ๆ 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor) ขั้นนี้เด็กมีอายุแรกเกิด ถึง 2 ขวบ เพียเจต์ แบ่งขั้นนี้ออกเป็นขั้นย่อย 6 ขั้น ดังนี้

1.1 ขั้นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflexive) เด็กมีอายุแรกเกิดถึง 1 เดือน เป็นวัยที่ใช้ พฤติกรรมรีเฟล็กซ์ หรือโดยประสาทอัตโนมัติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด และพยายามที่จะปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ดูนมจากแม่ ดูนมขวด เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อสนองตอบ ต่อสิ่งเร้าโดยอัตโนมัติเป็นพฤติกรรมที่ไม่เกิดจากการเรียนรู้

1.2 ขั้นพัฒนาอวัยวะเคลื่อนไหวด้านประสบการณ์เบื้องต้น (Primary Circular Reactions) เด็กมีอายุ 1 เดือน ถึง 3 เดือน วัยนี้มักแสดงพฤติกรรมง่าย ๆ และทำซ้ำ ๆ โดยไม่เพื่อ

1.3 ขั้นพัฒนาการเคลื่อนไหวโดยมีจุดมุ่งหมาย (Secondary Circular Reactions) เด็กมีอายุ 4 เดือน ถึง 6 เดือน เป็นขั้นแรกที่แสดงพฤติกรรมโดยมีความตั้งใจ หรือมีจุดมุ่งหมาย เด็กจะเริ่มทำพฤติกรรมซ้ำเพราะความสนใจในผลของพฤติกรรมนั้น

1.4 ขั้นพัฒนาการประสานของอวัยวะ (Coordination of Secondary Reactions) เด็กมีอายุ 7 เดือน ถึง 10 เดือน ขั้นนี้เด็กเริ่มที่จะแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ เด็กจะใช้พฤติกรรมในอดีตที่ ผ่านมาช่วยในการแก้ปัญหา เด็กวัยนี้จะสามารถหาของที่ซ่อนไว้ได้

1.5 ขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่มแบบลองผิดลองถูก (Tertiary Circular Reaction) เด็กมีอายุ 11 เดือน ถึง 18 เดือน ในขั้นนี้เด็กเริ่มที่จะทดลองพฤติกรรมแบบถูกผิด (Trial and Error) เด็กจะมีความสนใจในผลของพฤติกรรมใหม่ ๆ มักจะทดลองทำหลาย ๆ แบบ และสนใจ ผลที่เกิดขึ้น

1.6 ขั้นพัฒนาโครงสร้างสติปัญญาเบื้องต้น (Beginning of Thought) เด็กมีอายุ 18 เดือน ถึง 2 ขวบ พัฒนาการทางสติปัญญาระดับนี้เป็นระดับสุดท้ายของขั้นใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor) เด็กวัยนี้สามารถที่จะประดิษฐ์วิธีใหม่ ๆ โดยใช้ความคิดในการแก้ปัญหา เด็ก สามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง และสามารถที่จะคิดแก้ปัญหาได้

สรุปขั้นใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor) เป็นขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญา ความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กอ่อนจะพูดและใช้ภาษาได้ เพียเจต์กล่าวว่าสติปัญญาความคิดของเด็ก วัยนี้แสดงออกโดยทางการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้จะไม่สามารถที่จะอธิบายได้

2. ขั้นควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (Preoperational) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 18 เดือน ถึง 7 ขวบ เด็ก วัยนี้โครงสร้างทางสติปัญญา (Structure) ที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของอยู่รอบ ๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มด้วยการพูดเป็นประโยค และเรียนรู้คำต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

เด็กจะรู้จักคิดในใจ อย่างไรก็ตามความคิดของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่าง ลักษณะทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้อาจสรุปได้ดังนี้

- 2.1 เด็กวัยนี้จะเข้าใจภาษา และทราบว่าจะต่าง ๆ มีชื่อและใช้ภาษาเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา
- 2.2 เด็กจะเลียนแบบผู้ใหญ่ในเวลาเล่น หรือเลียนแบบได้โดยตัวแบบไม่ต้องอยู่ต่อหน้า
- 2.3 มีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) ไม่สามารถที่จะเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น หรือไม่ได้คิดว่าผู้อื่นเขาคิดอย่างไร
- 2.4 เด็กวัยนี้ไม่สามารถจะทำการเรียงลำดับ (Seriation) ได้นอกจากนี้เด็กก็ยังไม่เข้าใจการคิดย้อนกลับ (Reversibility)
- 2.5 เด็กวัยนี้จะไม่เข้าใจความคงตัวของสสาร (Conservation) เพราะเด็กวัยนี้จะให้เหตุผลจากรูปร่างที่เห็นไม่ใช้การแปลงรูปเป็นอย่างอื่น

สรุปขั้นความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ (Preoperational) เป็นขั้นที่สติปัญญาและความคิดของเด็กในวัย 18 เดือน ถึง 7 ขวบ ความคิดเห็นของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง เป็นขั้นที่เด็กเริ่มใช้ภาษา สามารถที่จะบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเขา สามารถที่จะเรียนรู้ถึงสัญลักษณ์ได้ เด็กวัยนี้มักจะเล่นสมมติ

3. ขั้นคิดอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete Operations) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 7 ปี ถึง 11 ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญา และความคิดของเด็กวัยนี้แตกต่างกับเด็กในขั้นความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ (Preoperational) มาก เด็กวัยนี้จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ นอกจากนี้เด็กเข้าใจความหมายของการเปรียบเทียบว่าของจะสูงกว่าหน้ากว่าหรือเบากว่า เพียเจต์สรุปความแตกต่างของความคิดทางปัญญาของเด็กวัยนี้กับเด็กในขั้นความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ (Preoperational) ดังต่อไปนี้

- 3.1 การสร้างภาพในใจ (Mental Representation) เด็กวัย 7 ปี ถึง 11 ปี สามารถที่จะวาดภาพความคิดในใจได้ ซึ่งตรงข้ามกับเด็กในวัย 2 ถึง 7 ปี ซึ่งไม่สามารถที่จะทำได้
- 3.2 ความคงตัวของสสาร (Conservation) เด็กวัย 7 ถึง 11 ปี สามารถที่จะบอกได้ว่าของเหลวหรือของแข็งจำนวนหนึ่งจะมีจำนวนคงที่ แม้ว่าจะเปลี่ยนรูปหรือสถานที่วาง
- 3.3 การคิดเปรียบเทียบ (Relation Terms) เด็กในวัยนี้สามารถที่จะคิดเปรียบเทียบได้และสามารถที่จะเข้าใจว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะใหญ่กว่า มากกว่าน้อยกว่าให้ขึ้นอยู่กับว่าเปรียบเทียบกับอะไร นอกจากนี้เด็กวัยนี้ก็จะเข้าใจความหมายของส่วนย่อยและส่วนรวม

3.4 การแบ่งกลุ่มหรือจัดหมู่ (Class Inclusion) เด็กในวัยนี้สามารถที่ดั่งกฎเกณฑ์ที่จะช่วยแบ่ง หรือจัดสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งรอบ ๆ ตัวเป็นหมวดหมู่ได้

3.5 การเรียงลำดับ (Serialization and Hierarchical Arrangements) เด็กในวัยนี้สามารถที่จะจัดของตามลำดับ ความหนัก ความยาวได้

3.6 การคิดย้อนกลับ (Reversibility) เด็กวัยประถมศึกษา หรือเด็กในวัยนี้สามารถที่จะคิดกลับได้ เช่น เด็กวัยนี้จะคิดได้ว่า ถ้า $5+7 = 12$ จะตอบปัญหาได้ว่า $12-7$ จะได้ 5 หรือ $12-5$ ได้ 7 เป็นต้น

สรุปขั้นคิดอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete Operations) เด็กในวัยนี้มีสติปัญญาที่มีคุณภาพแตกต่างจากขั้นควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (Preoperational) คือ สามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผลและไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กวัยนี้สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลายๆ อย่างและคิดย้อนกลับ (Reversibility) ได้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม และความสัมพันธ์ของตัวเลขที่เพิ่มขึ้น

4. ขั้นคิดอย่างเป็นนามธรรม (Formal Operations) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 12 ปี ถึง วัยผู้ใหญ่ ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญา และความคิดของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับความคิดถึงสิ่งที่อาจเป็นไปได้ (Possibility)

จากการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ สรุปได้ว่า พัฒนาการสติปัญญาจะพัฒนาไปเป็นขั้นตอน โดยความคิดในขั้นต้นจะเป็นฐานในการพัฒนาขั้นต่อไป เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เมื่อเด็กพัฒนาถึงขั้นตอนหนึ่งก็จะปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่ง เพียเจต์เชื่อว่าเมื่อเด็กปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างให้มีการพัฒนาการทางสติปัญญามี 2 องค์ประกอบ คือ วุฒิภาวะและประสบการณ์สำหรับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ได้แบ่งเป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นใช้ประสาทสัมผัสเด็กมีอายุแรกเกิดถึง 2 ขวบ เด็กวัยนี้แสดงออกทางการกระทำ 2) ขั้นควบคุมอวัยวะต่าง ๆ เด็กมีอายุ 18 เดือน ถึง 7 ขวบ เด็กวัยนี้เริ่มใช้ภาษา เรียนรู้คำต่าง ๆ แต่ไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง 3) ขั้นคิดอย่างเป็นรูปธรรม เด็กมีอายุ 7 ขวบ ถึง 11 ปี เด็กวัยนี้สามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผลสามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ สามารถเข้าใจความหมายของการเปรียบเทียบได้ 4) ขั้นคิดอย่างเป็นนามธรรม เด็กมีอายุ 12 ปี ถึงวัยผู้ใหญ่เด็กในวัยนี้มีพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดเป็น

ขั้นสูงสุดเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากสิ่งที่มีอยู่ สามารถคิดอย่างนักวิทยาศาสตร์ สามารถตั้งสมมติฐานและทฤษฎีได้

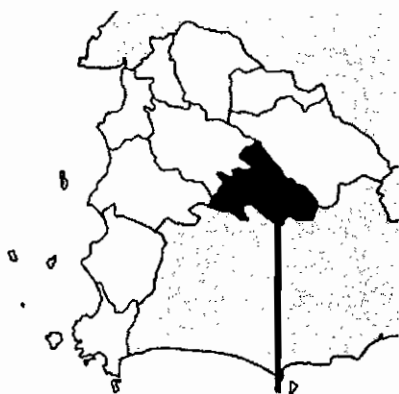
ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีอายุ 10 - 11 ปี ซึ่งพัฒนาการทางด้านสติปัญญา และความคิดของเด็กวัยนี้แตกต่างกับเด็กในชั้นควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (Preoperational) มาก เด็กวัยนี้จะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ นอกจากนี้เด็กเข้าใจความหมายของการเปรียบเทียบว่าของจะสูงกว่า หนักรว่หรือเบากว่ามีลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผล สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ สามารถเข้าใจความหมายของการเปรียบเทียบได้

ข้อมูลอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ประวัติความเป็นมาของอำเภอหนองใหญ่

จังหวัดชลบุรี เป็นหนึ่งใน 4 จังหวัดชายทะเลภาคตะวันออกที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน และมีความสำคัญอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ยิ่งใหญ่ อย่างนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมอมตะ ศูนย์รวมการขนถ่ายสินค้าอย่างท่าเรือสำเภาแหลมฉบัง แหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนอย่างพัทยา สวนนงนุช ฐานทัพเรือสัตหีบ และอื่น ๆ อีกมากมาย ที่น่าชื่อเสียงและรายได้เข้าสู่จังหวัดชลบุรี

อำเภอหนองใหญ่ เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดชลบุรี บนเส้นทางสายบ้านบึง - แกลง ระยะทาง 51 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินดินสูง ๆ ต่ำ ๆ มีพื้นที่ราบเล็กน้อยตามเนินดินต่าง ๆ มีความสมบูรณ์ค่อนข้างน้อย แต่เป็นแหล่งสะสมความเจริญทั้งในอดีตและปัจจุบันต่าง ๆ มากมายที่เขาวนร่นหลังควรได้รับรู้เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมาตุภูมิของตน

ภาพที่ 4 แผนที่จังหวัดชลบุรี เน้นอำเภอหนองใหญ่

หนองใหญ่ในอดีต

อำเภอหนองใหญ่ ในปัจจุบันนี้ในอดีตเรียกว่า ตำบลคลองพลู ขึ้นกับอำเภอนนทบุรี ก่อนที่จะโอนมาขึ้นกับอำเภอบ้านโป่งในพุทธศักราช 2418 ซึ่งมีประวัติความเป็นมา ดังนี้ อำเภอหนองใหญ่ 2541 ตามแผนไตรภูมิโบราณสมัยอยุธยา ในเขตจังหวัดชลบุรี มีชุมชนโบราณที่สำคัญ 4 ชุมชนเรียงจากเหนือไปได้ คือ ชุมชนบ้านบางทราย ชุมชนบางปลาสร้อย ชุมชนบางพระ และชุมชนบางละมุง ซึ่งต่อมาเล่าขานเป็นตำนานในนามเมืองศรีพล เมืองปลาสร้อย เมืองบางพระ และเมืองบางละมุง ส่วนคำว่า ชลบุรี เพิ่งปรากฏในทำเนียบศักดินาหัวเมืองในสมัยอยุธยา เมื่อ พ.ศ. 2199 และมีหน้าที่ส่งส่วยไม้แดงต่อกรุงศรีอยุธยา ตามที่กล่าวถึงในหนังสือให้การของชาวกรุงเก่าเมืองเหล่านี้เป็นถิ่นฐานชุมชนชาวทะเล และเป็นท่าจอดเรือ

ส่วนในพื้นที่ของอำเภอนนทบุรีปัจจุบัน สมัยก่อนสร้างอำเภอเรียกกันว่า ป่าเมือง พระรุดด้วยว่ามีโบราณสถานคูเมืองเกี่ยวข้องกับตำนานเมืองพระรุดเมรี บางที่เรียกกันว่าเมืองพระรุด ชากโบราณและโบราณวัตถุที่ค้นพบในสถานที่นี้ มีอายุเก่าแก่ถึงพุทธศตวรรษที่ 12 ที่เรียกว่า สมัยทวารวดี เมืองพระรุดสร้างมานานสมัยใดและล่มสลายลงในสมัยใด ยังไม่มีหลักฐานที่ชัด

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ย้ายชุมชนชาวลาว “ลาวอาสาปากน้ำ” จากเมืองสมุทรปราการ ไปตั้งถิ่นฐาน ณ เมืองพระรุด โปรดเกล้าให้หัวหน้าชาวลาว เป็นขุนนางที่ “พระอินทราชา” ไปเป็นหัวหน้าปกครองดูแล เรียกกันว่า ผู้สำเร็จราชการเมือง และให้ยกฐานะเมืองโบราณนี้เป็นหัวหน้าเมืองศรีเรียกว่า “เมืองพนัสนิคม”

อนึ่ง คำว่า “ลาวอาสาปากน้ำ” นั้นเป็นคำเรียกชาวลาวอพยพกลุ่มหนึ่ง ที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์โปรดให้ตั้งบ้านเรือนในท้องที่เมืองสมุทรปราการ ซึ่งชาวบ้านเรียกทั่วไปว่า “ปากน้ำ”

ปีพุทธศักราช 2347 ไทยทำสงครามกับลาว ที่นักประวัติศาสตร์ไทย เรียกว่า “กบฏเจ้าอนุ” กล่าวคือ เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ ได้ยกกำลังเข้ามากวาดต้อนประชาชนในท้องที่ภาคอีสานของไทย จนถึงเมืองนครศรีธรรมราช พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งกำลังออกไปขับไล่จนพ้นอาณาเขตและกวาดต้อนเทครัว ชาวลาวจำนวนหนึ่งมาไว้ที่ลพบุรี สระบุรี และสุพรรณบุรี พระอินทราชาผู้ว่าราชการเมืองพนัสนิคม ถือโอกาสนี้ขอพระบรมราชานุญาตออกไปเกลี้ยกล่อมชาวลาวแถบเมืองนครพนม ได้มาจำนวนมากให้มาอยู่ ณ เมืองพนัสนิคม นับเป็นลาวอพยพรอบที่สอง

นักประวัติศาสตร์บางท่านกล่าวว่าประชากรพื้นเมืองเดิมของเมืองพระรถเป็นชาวชาติละว้า ส่วนประชาชนกลุ่มใหญ่ที่เข้ามาฟื้นฟูเมืองพระรถสมัยแผ่นดินพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นคนลาว ตามหลักฐานที่กล่าวมาแล้ว ส่วนชุมชนใกล้เคียง มีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นชุมชนชาวจีน หลังจากกบฏเจ้าอนุวงศ์ไม่นาน (พ.ศ. 2391) ชุมชนชาวจีนในเมืองฉะเชิงเทรา ก่อความไม่สงบ ยกกำลังเข้าปล้นจวนผู้ว่าราชการเมือง นำเจ้าเมืองตาย รัชกาลที่ 3 ทรงส่งกำลังไปปราบปรามอย่างหนัก ชาวจีนส่วนหนึ่งหนีไปทางจังหวัดชลบุรี และมีผู้บันทึกว่า ชาวจีนเสียชีวิตเป็นหมื่น แต่ไม่มีผู้ใดทราบมูลเหตุจากการจลาจลมากนัก นับแต่การจลาจลชาวจีนที่เมืองบางปลาสร้อย (ชลบุรีเดิม) และที่เมืองจันทบุรี (คำริห์ ปันประณต, 2533)

ตามหลักฐานข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ชาวพื้นเมืองชลบุรี ประกอบด้วยคน 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ชนชาติละว้า ชนชาติลาวและชนชาติจีน

ในปีพุทธศักราช 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงจัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น มณฑล (ภาค) จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ยกหัวเมืองแถบนี้ นับแต่เมืองบางละมุง เมืองบางพระ เมืองบางปลาสร้อย เมืองพนัสนิคม (เมืองศรีทโลไม่ปรากฏในสมัยนี้) เป็นจังหวัดเรียกว่า จังหวัดชลบุรี ชุมชนหรือหมู่บ้านระหว่างเทือกเขาป่าแดง ชุมชนกลาง และเทือกเขาชก ไปถึงที่ราบทางคลองกิ่ว ได้รับการยกฐานะเป็นตำบล 2 ตำบล คือ ตำบลหนองอิรุณและตำบลคลองพลู (ตำบลคลองพลู คือ อำเภอหนองใหญ่ ต่อมา)

ตำบลหนองอิรุณและตำบลคลองพลู ขึ้นกับอำเภอพนัสนิคม พื้นที่ของอำเภอพนัสนิคมสมัยนั้น กินพื้นที่อำเภอหนองใหญ่และอำเภอบ่อทองทั้งหมด (บ่อทองแยกจากอำเภอพนัสนิคมตั้งแต่อำเภอ พ.ศ. 2518) ประชากรของตำบลคลองพลูก่อนมาเป็นอำเภอหนองใหญ่เป็นคนลาวหนองใหญ่สมัยขึ้นกับอำเภอบ้านบึง

เขตปกครองพื้นที่อำเภอเมืองชลบุรีในปัจจุบัน ในอดีตครอบคลุมพื้นที่อำเภอบ้านบึง บ้านบึงเป็นชุมชนใหญ่ ราษฎรส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีน ทำไร่ไถเป็นอาชีพหลัก มีโรงหีบอ้อย ทำน้ำตาลหลายโรง ประมาณกันว่ามีมากถึง 70-80 โรง ทั้งนี้ รวมถึงในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย โรงหีบอ้อยแต่ละโรง ใช้ควายหมุนลูกหีบถึง 30 ตัว และมีควายกับเกวียนขนอ้อยอีกจำนวนมาก ลากเกวียนนำอ้อยมาส่งที่โรงหีบ ณ บ้านบึง บ้านบึงจึงเป็นชุมชนใหญ่ และคึกคักมากกว่าหมู่บ้านอื่น ต่อมา พ.ศ. 2462 พระยาธำรงกิจกรม (สรวง ศรีเพ็ญ) ผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีในสมัยนั้น ยกบ้านบึงขึ้นเป็นกิ่งอำเภอ เรียกว่า กิ่งอำเภอบ้านบึง โดยนายอำนาจ เนื่องจางค์ ได้บริจาคที่ดินให้สร้างที่ทำการ ซึ่งขณะนั้นคือ อำเภอบ้านบึง มีเขตการปกครอง 4 ตำบล คือ ตำบลหนองขี้ชาก ตำบลคลองกิ่ว และตำบลบ้านบึง (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2536)

ในปีพุทธศักราช 2481 อำเภอบ้านบึง ได้ปรับปรุงเขตการปกครองภายใน และโอนหมู่บ้านบางหมู่ จากอำเภอนางหงษ์ อำเภอพานทอง และโอนตำบลหนองอิฐและตำบลคลองพลู จากอำเภอนนทบุรี มาขึ้นกับอำเภอบ้านบึงแล้ว ยกทั้งอำเภอนี้ขึ้นเป็นอำเภอบ้านบึง ขณะนั้น อำเภอบ้านบึงมีเขตการปกครอง 8 ตำบล คือ (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2536) 1) ตำบลบ้านบึง 2) ตำบลหนองขี้ซาก 3) ตำบลบางไผ่ 4) ตำบลคลองกือ 5) ตำบลหนองซาก 6) ตำบลหนองบอนแดง 7) ตำบลหนองอิฐ 8) ตำบลคลองพลู

ประวัติการตั้งชื่ออำเภอหนองใหญ่

การตั้งชื่อหมู่บ้านตำบล หรือสถานที่ ไม่มีปรากฏแน่นอน สดแต่ชุมชนนั้นจะตกลงกันเรียกขาน บางท้องที่อาศัยตำนาน หรือนิทานท้องถิ่น บ้างก็ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ หรือสภาพแวดล้อม บ้างก็ตั้งตามบุคคลทางประวัติ หรือผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างหมู่บ้าน หรือสถานที่นั้น หากมิได้เป็น ดังนั้น อาจตั้งตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือ ขอให้บุคคลที่เคารพนับถือตั้งชื่อเพื่อเป็นมงคลนาม บ้านหนองใหญ่อันเป็นที่ตั้งตัวอำเภอ เรียกขานตามของภูมิประเทศ กล่าวคือ ในทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอ มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่อยู่แห่งหนึ่ง ใกล้โรงเรียนพิทยังสิราชนรในท้องถิ่นเรียกกันว่า หนองใหญ่ เป็นที่น่าเสียดายว่า หนองน้ำคันเงิน จนเกือบหมดสภาพเป็นหนองแล้ว ประชาชนหลายท่านมีอคติและปัจจุบันเกี่ยวข้องกับหนองใหญ่ ต้องการให้หน่วยงานของรัฐ ขุดลอกตกแต่งอนุรักษ์หนองน้ำประวัติศาสตร์นี้ไว้ ชาวบ้านหนองใหญ่รุ่นแรก มาจากบ้านตาลคำ ตำบลหนองอิฐ อำเภอบ้านบึง ซึ่งมีนายประจวบ ศิริวรราช เป็นผู้นำ ได้เข้ามาตั้งภูมิลำเนา ประกอบอาชีพทำไร่ เมื่อปี พ.ศ. 2503 หมู่บ้านหนองใหญ่เริ่มแรก เป็นหมู่บ้านขึ้นกับตำบลคลองพลู ขณะที่มีการรวมกลุ่มแรกของบ้านหนองใหญ่มาตั้งถิ่นฐาน ณ บริเวณใกล้หนองน้ำแห่งนี้ มีประชากรกลุ่มอื่นได้อาศัยอยู่แล้ว คนกลุ่มนี้เป็นสมาชิกของชุมชน ที่ขึ้นกับตำบลคลองพลู (อำเภอนนทบุรี – อำเภอบ้านบึง) สืบเนื่องจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันและประเพณีความเชื่อ น่าจะเป็นคนไทยเชื้อสายลาว เพราะผู้ขายนิยมสกลายตามลำตัว ส่วนร่างกายของคนเราตั้งแต่สะดือถึงเข่า สักที่บวมอูเหมือนกางเกงขาสั้น การสกลายตามตัวเป็นที่นิยมในสังคมชาวโบราณของไทย โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ในเขตลาว เพื่อแสดงถึงความเป็นชายชาติวีรบุรุษที่สักส่วนใหญ่จะเป็นรูปพญานาค คนจีนสมัยโบราณเรียกกลุ่มคนที่สกลายภาพพญานาคตามตัวว่า “ซิ่นหม่าน” แปลว่างูใหญ่ (คำริห์ ปิ่นประณต, 2533)

ประชาชนกลุ่มนี้ มีอาชีพหาของป่ามาขายแก่คนที่มาอยู่ใหม่ เมื่อมีคนกลุ่มใหม่มาอยู่หนาแน่นขึ้น ก็ถอยร่นเข้าไปอยู่ในป่าลึก ประชากรกลุ่มนี้หายไปพร้อมกับป่าถูกทำลาย

ตามที่กล่าวมาข้างต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเมืองนนทบุรี และให้ชาวลาวมาตั้งถิ่นฐานอาศัย แสดงว่า ชาวลาวมีจำนวนมากพอจึงตั้งเป็นเมือง

ชาวลาวกลุ่มนี้คงแยกย้ายกันสร้างถิ่นฐานตามอริยาศัย จึงย้ายข้ามเทือกเขาป่าแดงป่าชุมชนกลางมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ และเป็นสมาชิกของชุมชนคลองพลู ผู้เป็นเจ้าของถิ่นเดิม เป็นไปได้ว่าสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประชากรมีจำนวนมากพอ จึงสามารถตั้งเป็นชุมชนระดับตำบล ชื่อ ตำบลคลองพลู

เมื่อตั้งชุมชนหนองใหญ่โดยมีท่านอดีตกำนันประจวบเป็นผู้นำแล้ว ประชากรได้อาศัยแหล่งน้ำที่เรียกว่าหนองใหญ่มาใช้สอยบริโภค ครั้งหนึ่งของชาวบ้านได้ช่วยกันขุดลอกหนอง ทำความสะอาด พบด้วยขามโบราณจำนวนหนึ่งและเสาไม้ ที่สื่อเค้าว่ำเป็นสิ่งก่อสร้างทับถมอยู่ในหนองใหญ่แห่งนี้ หากพิจารณาตามข้อมูลนี้แสดงว่าบริเวณรอบหนองน้ำแห่งนี้ เคยเป็นที่ตั้งชุมชนมาก่อนและน่าจะเลิกลายเป็นอย่างยั้งที่ไม่อาจทราบได้ว่า มีผู้ใดเก็บรักษาด้วยขามที่วั้นไว้บ้าง หรือถ้าสามารถหาด้วยขามมายืนยัน นักโบราณคดีสามารถตรวจสอบและคำนวณอายุและความเป็นเนินมาได้ ก็จะได้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีเพิ่มขึ้น

เชื่อกันว่า บริเวณรอบ ๆ หนองใหญ่แห่งนี้ เคยเป็นสถานที่ตั้งกองทัพบกของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สมัยที่ยกกองกำลังมาปราบปรามหัวเมืองตะวันออกและเตรียมผู้คนกองทัพเอกราช ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ ดังนี้ (สำนักงานจังหวัดชลบุรี, 2536)

ปีพุทธศักราช 2309 ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศ แห่งกรุงศรีอยุธยา มีเหตุจลาจลในบ้านเมือง กรมหมื่นเทพพิพิธ พระราชวงศ์ผู้ยิ่งใหญ่ คบคิดกับพวกขุนนางวางแผนกบฏ เพื่อยกสมเด็จพระเจ้าฟ้าอุทุมพร ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าเอกทัศ จึงสั่งให้ปราบปรามกบฏและจับกุมหมื่นเทพพิพิธ เนรเทศฝากเรือสำเภาไปปล่อยไว้ที่เกาะลังกา ปีต่อมาอยุธยาต้องทำศึกกับพม่าที่ยกกำลังมารุกรานกรุงศรีอยุธยา กรมหมื่นเทพพิพิธ ได้ลี้ภัยกลับประเทศไทยไปซ่อนตัวอยู่ที่เมืองปราจีนบุรี กวาดต้อนผู้คนตามหัวเมืองภาคตะวันออก มาเป็นกองหนุนชาวเมืองชลบุรีต้องทิ้งเมืองไปร่วมกองทัพของกรมหมื่นเทพพิพิธ เมืองชลบุรี จึงไม่มีผู้คนอาศัยกลายเป็นเมืองร้าง

พระเจ้าตากสิน ยกกำลังออกจากกรุงศรีอยุธยา หลบหนีพม่าไปทางเมืองนครนายกและปราจีนบุรี ด้วยทรงเห็นว่า ขุนนางแตกแยกไม่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เห็นจะรักษากรุงไว้ไม่ได้ จำต้องออกช่องสุ่มกำลัง ณ ต่างหัวเมืองหาทางต่อสู้ขับไล่พม่าภายหลัง ด้วยพิจารณาเห็นว่า หัวเมืองด้านตะวันออก ยังสมบูรณ์ดีไม่ได้รับความบอบช้ำจากพม่าเข้าศึกแต่ประการใด จึงรวบรวมผู้คนเดินทางไปเมืองชลบุรี บ้านเกลือ พัทยา นาจอมเทียน ลัดหีบ หินโง่งและบ้านเก่า

กรมการเมืองมีหลวงพลแสนหาญ ขุนราม ขุนจำเมือง หมื่นช่วงและนายทองอยู่น้อย ชาวเมืองชลบุรี บางแห่งเรียกนายทองอยู่ นกเล็ก รวมกำลังเข้าล้อมตีค่ายพระเจ้าตาก ณ วัดลุ่มสองแคว ต่อสู้กันจนสามารถตีพวกก่อการแตกพ่ายหนีไปตั้งกองกำลังกระจายในหลายพื้นที่

นายทองอยู่ นกเล็ก กลับเมืองชลบุรี แล้วยกกำลังเข้ายึดเมืองชลบุรี ขณะนั้นไร้ผู้คน ด้วยกรมหมื่นเทพพิพิธกวาดต้อนผู้คนไปต่อผู้พม่าตามที่กล่าวแล้ว

พระราชพงสาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขาและพงสาวดารไทยรบพม่ากล่าวต้องกันว่า พระเจ้าตากติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา คอยสลับข่าวของพม่าตลอดเวลา ทรงทราบความเคลื่อนไหวของหัวเมืองต่าง ๆ ตลอดเวลา ครั้นทราบว่ายุธยาเสียแก่พม่า และคนไทยหลายกลุ่มตั้งตนเป็นใหญ่ นับแต่กรมหมื่นเทพพิพิธ ถึงมราชเรือง พระยานครศรีธรรมราช พระองค์จึงเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่ใคร หวังกอบกู้กรุงศรีอยุธยาและทราบว่า นายทองอยู่ นกเล็ก ได้ตั้งตนเป็นใหญ่ในเมืองชลบุรี ก่อขึ้นข่มเหงประชาชน

พื้นที่อำเภอหนองใหญ่ แต่เดิมเป็นที่ป่า กองทัพสามารถแผ่ตัวตามราวป่ามิให้ฝ่ายข้าศึกทราบที่ตั้ง บางคราวพักกลางวันเดินทางตอนกลางคืน เป็นกลลวงข้าศึก การติดต่อระหว่างเมืองจันทร์ เมืองแกลง เมืองระยอง เมืองชลบุรี ถ้าเดินทางผ่านทางหนองใหญ่นับว่าเป็นทางลัดที่สุด การตั้งทัพพักกำลังรบ จะต้องอยู่ใกล้หนองน้ำ เพื่อให้ทหารมีน้ำกินน้ำใช้สะดวก จึงเป็นไปได้ว่า แหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “หนองใหญ่” ในปัจจุบัน เคยเป็นที่ตั้งกองทัพพระเจ้าตากสินตามที่เล่าขานกันมา

นักรบที่สามารถของพระเจ้าตากสิน คนหนึ่งชื่อทองคำ ได้เสียชีวิต ณ บริเวณหนองใหญ่แห่งนี้ และต่อมาวิญญาณของท่านได้ปกป้องรักษาชาวอำเภอหนองใหญ่ให้อยู่ดีมีสุข ในนามของ “เจ้าพ่อทองคำ”

ข้อมูลทั่วไปอำเภอหนองใหญ่

อำเภอหนองใหญ่เดิมเป็นพื้นที่อยู่ในเขตการปกครอง ของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ทางราชการประกาศตั้งเป็นกิ่งอำเภออำเภอหนองใหญ่ ซึ่งถือเอาหนองน้ำขนาดใหญ่ที่อยู่ทางทิศเหนือของตลาดหนองใหญ่ในปัจจุบัน เป็นชื่อกิ่งอำเภอ วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2524 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 115 ยกฐานะกิ่งอำเภอหนองใหญ่ ขึ้นเป็น อำเภอหนองใหญ่

คำขวัญประจำอำเภอหนองใหญ่

“มะม่วงหิมพานต์มากมี ประเพณีวิ่งควาย

เรียงรายป่าเขา ลำเนาสวนยาง

ท่ามกลางเกษตรกรรม เจ้าพ่อทองคำ ศักดิ์สิทธิ์”

มะม่วงหิมพานต์ เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอหนองใหญ่

ประเพณีวิ่งควาย เป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิมของอำเภอหนองใหญ่ และจะจัดให้มี

ประเพณีวิ่งควายในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี

สวนยางพารา เป็นพืชไร่ที่ได้รับการส่งเสริมให้ปลูกในเขตพื้นที่อำเภอหนองใหญ่เป็นจำนวนมาก เป็นพืชที่ทำรายได้ให้มากชนิดหนึ่ง

เจ้าพ่อทองคำ เป็นที่เคารพสักการะของชาวอำเภอหนองใหญ่และประชาชนทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าพ่อที่ศักดิ์สิทธิ์มาก

สิ่งประจำอำเภอหนองใหญ่ คือ สีทองและสีดำ

ขนาด ที่ตั้ง และอาณาเขตของอำเภอหนองใหญ่ อำเภอหนองใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดชลบุรี และอยู่ห่างจากจังหวัดชลบุรี ประมาณ 51 กิโลเมตร อำเภอหนองใหญ่มีพื้นที่ประมาณ 415 ตารางกิโลเมตร หรือ 259,375 ไร่

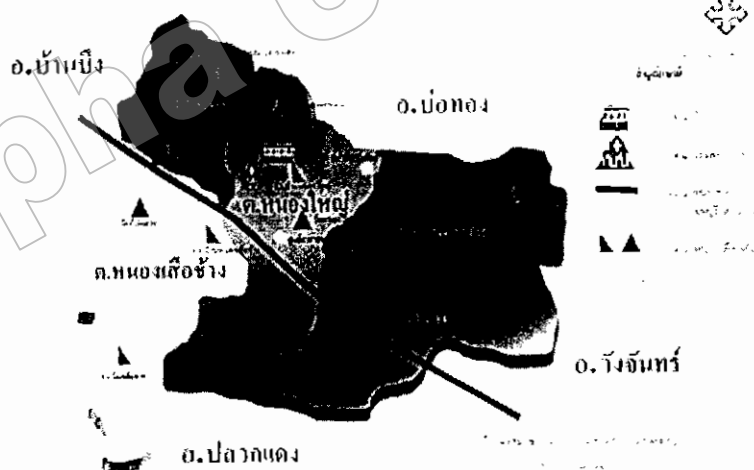
ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลหนองอิรุณ อำเภอบ้านบึง และอำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอลวกแดงและกิ่งอำเภอสว่างจันทร์ จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลคลองกิ่ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

แผนที่อำเภอหนองใหญ่

ภาพที่ 5 แผนที่อำเภอหนองใหญ่

สภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินดิน สูง ๆ ต่ำ เป็นที่ราบบ้างเล็กน้อย มีภูเขาทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ลักษณะดินตามพื้นที่ราบเป็นดินทราย ตามเนินต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นดินลูกรังปนทราย มีความสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ มีลำห้วยขนาดเล็กอยู่ทั่วไป มีน้ำไหลตลอดปี บึงหนองใหญ่มีสภาพต้นเงินและเป็นที่ราบเกือบหมด แอ่งน้ำ สระน้ำ ที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นของส่วนบุคคล

สภาพภูมิอากาศ สภาพดินฟ้าอากาศของอำเภอหนองใหญ่ ฤดูร้อนอากาศร้อนชื้น ฝนตกปานกลาง บางปีแล้งติดต่อกันหลายเดือน ฤดูหนาวอากาศค่อนข้างเย็น หมอกลงจัด เนื่องจากอยู่ใกล้เขา ฤดูฝน ฝนตกไม่แน่นอน ส่วนใหญ่ จะตกระหว่างเดือน กรกฎาคม - กันยายน เนื่องจากไม่มีสภาพป่าและพื้นที่เป็นเนินเขา ทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่า ปัจจุบันมีป่าไม้แต่ไม่มากนักเนื่องจากได้ถูกบุกรุกทำลายเป็นที่ทำมาหากินของราษฎรไปแล้วส่วนใหญ่

ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรดิน พื้นดินของอำเภอหนองใหญ่ส่วนใหญ่เป็นดินปนทรายและดินลูกรังปนทราย ร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นดินเหมาะแก่การปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา มะม่วงหิมพานต์ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ คือ ทรัพยากรป่าไม้

การปกครอง อำเภอหนองใหญ่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 ตำบล เทศบาล 1 แห่ง 24 หมู่บ้าน 5 องค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลทั้ง 5 ตำบล คือ

1. ตำบลหนองใหญ่ มีพื้นที่ 108 ตารางกิโลเมตร จำนวน 6 หมู่บ้าน
2. ตำบลคลองพลู มีพื้นที่ 85 ตารางกิโลเมตร จำนวน 4 หมู่บ้าน
3. ตำบลหนองเสือช้าง มีพื้นที่ 64 ตารางกิโลเมตร จำนวน 5 หมู่บ้าน
4. ตำบลห้างสูง มีพื้นที่ 57 ตารางกิโลเมตร จำนวน 4 หมู่บ้าน
5. ตำบลเขาสก มีพื้นที่ 101 ตารางกิโลเมตร จำนวน 4 หมู่บ้าน

ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ประชาชนส่วนใหญ่ของอำเภอหนองใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดพิธีกรรมทางศาสนา พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่หลักธรรม การสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้พุทธศาสนิกชน นำหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ผลิตภัณฑ์ OTOP ในอำเภอ

1. น้ำฝรั่ง

ภาพที่ 6 ผลิตภัณฑ์ น้ำฝรั่งแปรรูป

2. เมล็ดมะม่วงหิมพานต์

ภาพที่ 7 ผลิตภัณฑ์จากเมล็ดมะม่วงหิมพานต์

3. มะม่วงแช่อิ่ม/ มะม่วงหยี

ภาพที่ 8 ผลิตภัณฑ์จากมะม่วงแช่อิ่ม/ มะม่วงหยี

4. ดอกไม้ประดิษฐ์จากยางพารา

ภาพที่ 9 ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากยางพารา

5. รองเท้าจากยางพารา

ภาพที่ 10 ผลิตภัณฑ์รองเท้าจากยางพารา

สถานที่สำคัญในอำเภอหนองใหญ่

ประวัติวัดหนองใหญ่ศิริธรรม วัดหนองใหญ่ศิริธรรม ตั้งอยู่เลขที่ 1100 หมู่ที่ 1 ตำบลหนองใหญ่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ได้เริ่มก่อตั้งเป็นที่พักสงฆ์ ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502 โดยมีกำนันประจวบ ศิริรวาท กำนันตำบลหนองใหญ่ ในขณะนั้นร่วมกับพุทธศาสนิกชนในเขตท้องที่ตำบลหนองใหญ่ เป็นผู้ดำเนินการจัดสร้างที่พักสงฆ์ขึ้น ในที่ดินของนายโหม คำภา เนื้อที่ 46 ไร่ 3 งาน 77 ตารางวา และมีพระครูเกษิ ธรรมรัตน์ เจ้าอาวาสวัดหนองยาง เจ้าคณะตำบล

วัดหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึงในสมัยนั้นเป็นผู้มาดูแลการก่อสร้าง และมอบให้ พระอาจารย์สมบุญ สุจินโณ มาเป็นหัวหน้าที่พัศสงฆ์

ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้สร้างวัด พระอาจารย์สมบุญ สุจินโณ จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส ได้ดำเนินการพัฒนาวัดหนองใหญ่ศิริธรรมอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2517 กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ประกาศให้ตั้งวัดในพระพุทธศาสนา และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2518 กำหนดเขตกว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร จนถึงปี พ.ศ. 2521 พระอาจารย์สมบุญ สุจินโณ ได้ลาสิกขาบททางการปกครองคณะสงฆ์ จึงได้แต่งตั้งให้ พระครูสุวิน อินทวิโส มารักษาการเจ้าอาวาส และได้ปรึกษากับคณะกรรมการวัด มีมติในอาราธนาพระสมุห์ดำรง จกกวโร ซึ่งในโอกาสต่อมาได้รับแต่งตั้งในการดำรงสมณศักดิ์ที่ พระครูพิศาลประชานุกิจ มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ถึงปัจจุบัน

ตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ได้ปลูกสร้างวัดหนองใหญ่ศิริธรรม เป็นต้นมา คณะสงฆ์ในวัดและพุทธบริจาคนได้ร่วมกันก่อสร้างอาคาร และถาวรวัตถุต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดมา ทำให้ได้รับการยอมรับและสร้างศรัทธาจากประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งได้นำกุศลบุตรมาบรรพชาอุปสมบทที่วัดหนองใหญ่ศิริธรรม ประมาณปีละ 30 - 50 รูป นอกจากนี้ วัดยังได้ดำเนินงานโครงการสำคัญ ๆ เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ศีลธรรมของเด็กและเยาวชน และประชาชน เช่น โครงการจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล โครงการอุทยานทางการศึกษา โครงการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โครงการอบรมจริยธรรมนักเรียน จัดตั้งชมรมมิตรสัมพันธ์หนองใหญ่เพื่อการณาปณกิจสงเคราะห์แก่สมาชิกชมรม โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณร ภาคฤดูร้อน ซึ่งในแต่ละปี ประมาณ 50 - 80 รูป

ปัจจุบัน วัดได้รับการพัฒนา มีบรรยากาศร่มรื่น วัดสวยงาม เหมาะแก่การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน ยิ่งนัก

ประเพณีที่สำคัญของอำเภอนองใหญ่

ประเพณีวิ่งควาย การวิ่งควายในปัจจุบัน ปัจจุบันการศึกษาแบบตะวันตกก้าวหน้ามากกว่าแต่ก่อน สภาพทางวัฒนธรรมและพื้นฐานความคิดของประชากรเปลี่ยนไปมาก ความเชื่อในเรื่องวิญญาณอำนาจเร้นลับก็ยังคงมีอยู่ แต่อาจไม่หนักแน่นเหมือนคนรุ่นก่อน แต่จังหวัดชลบุรียังคงรักษารูปแบบประเพณีวิ่งควายไว้เพื่อสืบสานความผูกพันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ด้วยว่าประเพณีบ่งบอกถึงความรู้เรื่องและศักดิ์ศรีของชาติ

ภาพที่ 11 ประเพณีวิ่งควาย

แต่ละอำเภอ จัดงานวิ่งควายไม่ตรงกัน แต่เดิมกำหนดเอาวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันงาน ชาวตลาดชลบุรีจัดริ้วขบวนนำควายแห่แหนไปร่วมกัน ณ วัดใหญ่อินทาราม

แต่ทุกวันนี้ บ้านเมืองเจริญเติบโตชุมชนขยายกว้างออกไป เกิดมีหมู่บ้าน ตำบล อำเภอเพิ่มมากขึ้น แต่ละถิ่นยังคงรักษาความสำคัญของประเพณีวิ่งควาย แต่ละถิ่นกำหนดวันจัดงาน สุดแต่ความพร้อมของแต่ละท้องที่ วันแข่งวิ่งควายจึงไม่ตรงกันเหมือนสมัยก่อน แต่ตกอยู่ใน 1 เดือนนับแต่ออกพรรษา ส่วนงานจะเอิกเกริกเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าเป็นงานระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลหรือหมู่บ้าน ที่จัดว่าใหญ่ที่สุดเห็นจะเป็นงานของเทศบาลเมืองชลบุรี รองลงไปก็ได้แก่งานของเทศบาลตำบลบ้านบึง

งานประเพณีวิ่งควาย หาได้ในหลายพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง ชลบุรี อำเภอบ้านบึง อำเภอหนองใหญ่ อำเภอบ่อทอง และหมู่บ้านป่าซวนในใกล้เขตรอยต่ออำเภอหนองใหญ่กับอำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง

ชาวอำเภอหนองใหญ่ทุกตำบล จัดงานประเพณีวิ่งควาย อำเภอหนองใหญ่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 ตำบล คือ ตำบลหนองใหญ่ ตำบลห้างสูง ตำบลคลองพลู ตำบลเขาชก และตำบลหนองเสือช้าง แต่ละตำบลกำหนดวันจัดงานมิให้ตรงกัน เพื่อให้ประชาชนต่างหมู่บ้านได้ไปมาหาสู่เที่ยวงานอย่างทั่วถึง คนที่พลาดโอกาสมิได้ชมในตำบลนี้ อาจไปชม ณ ตำบลอื่น บางตำบลมีกีฬา กีฬาประชาชนประกอบรายการเสริมด้วยกิจกรรมประกวดผลิตผลทางการเกษตร การตรวจสอบสุขภาพสัตว์เลี้ยงหรือมีงานบันเทิงในรอบกลางคืน

โดยทั่วไป งานประเพณีวิ่งควายจะเริ่มด้วยการประกวดพืชผลทางการเกษตร การตรวจสอบสุขภาพสัตว์ จัดริ้วขบวนพาเหรดควาย ประกวดสุขภาพและวิ่งประชันควายเร็วแต่ตำบลหนองใหญ่จัดงานแตกต่างจากตำบลอื่น กล่าวคือ ในภาคเช้า ชุมชนจะร่วมกันตักบาตรแด่ พระสงฆ์ แล้วค่อยด้วยพิธีรับเจ้าและปัดรังควาน ในตลาดหนองใหญ่มีศาลเจ้าพ่อศักดิ์สิทธิ์มากอยู่ศาลหนึ่ง เทพ

ประจำสาลชื่อ เจ้าพ่อทองคำ ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่มากราบไหว้บนบาน มิได้ขาด เนื่องด้วยเจ้าพ่อองค์นี้ศักดิ์สิทธิ์มาก สามารถบำบัดโรคภัยทุกข์ของผู้มาบูชาเห็นผลทันตา เมื่อทำบุญตั้งบาศธแล้วชาวบ้านร้านตลาดจัดเตรียม ตั้งโต๊ะเครื่องเซ่นไหว้รอรับที่หน้าบ้าน ผู้คนในครอบครัวออกมานั่งรอรับเจ้าพ่อใกล้โต๊ะบูชา

พอได้เวลาที่กำหนด กรรมการศาลเจ้าพ่อก็อัญเชิญเจ้าพ่อเข้าประทับทรง นำเข้าขบวนแห่ ประกอบด้วย ฉ่อง กลอง ม้าล่อ สิงโต ออกตระเวนเยี่ยมประชาชน เจ้าพ่อในร่างทรงจะเสกเป่า ชักข้าวสาร ประพรมน้ำมัน จับไล่สิ่งอัปมงคลให้ออกจากบ้านเรือนและอวยพรให้ครอบครัวนั้น ประสบความสุขร่มเย็น เสร็จพิธีรับเข้าแล้ว กรรมการจัดงานวิ่งควายก็ให้สัญญาณปล่อยขบวนควายให้เดินผ่านตลาด ตามระยะทางที่กำหนดไว้ แสดงว่างานประเพณีวิ่งควายเริ่มขึ้นแล้ว

ประเพณีจัดงานฉลองและบูชาเจ้าพ่อทองคำ เจ้าพ่อทองคำ เป็นเทพเจ้าประจำศาลเจ้าที่อยู่ในตลาดหนองใหญ่ ตำบลหนองใหญ่ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในพื้นที่ทั่วไป เนื่องด้วยเจ้าพ่อองค์นี้ศักดิ์สิทธิ์มาก สามารถบำบัดโรคภัยทุกข์ของผู้มาบูชาเห็นผลทันตา

แต่เดิมมีผู้รู้เล่าว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีชาวจีนคนหนึ่งซึ่งเดินทางมาจากเมืองจีนชื่อนายทองคำ และเป็นพระสหายของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งตอนนั้นพระองค์ยังไม่ได้เป็นกษัตริย์ นายทองคำได้เคยช่วยทำศึกจนชนะหลายครั้งหลายคราว และครั้งหลังสุดช่วยรบจนชนะข้าศึก และสมเด็จพระเจ้าตากสินก็ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ที่กรุงธนบุรี ส่วนนายทองคำนั้นได้ทูลลาสมเด็จพระเจ้าตากสินและได้เดินทางมาพักอยู่ที่ท่าตะเกียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ต่อมาได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ และได้เดินทางมาในเขตอำเภอหนองใหญ่ และบำเพ็ญอยู่ที่หนองใหญ่จนกระทั่งมรณภาพ ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 ประชาชนชาวอำเภอหนองใหญ่ได้ร่วมกันสร้างศาลขึ้นชื่อ ศาลเจ้าพ่อทองคำ และเป็นประจำทุก ๆ ปี จะมีพิธีจัดงานฉลองและบูชาเจ้าพ่อทองคำ จะมีขบวนแห่เจ้าพ่อทองคำ ออกตระเวนไปทั่วอำเภอหนองใหญ่ เพื่อให้ชาวบ้านสักการะ และปิดเป่าขับไล่สิ่งอัปมงคลให้ออกจากบ้านเรือนเพื่อให้ประชาชนอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข

แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอ
น้ำตกเขายายนึ่ง ตำบลเขาซก

ภาพที่ 12 น้ำตกเขายายนึ่ง

ฟาร์มจระเข้สวนสัตว์รีสอร์ททลบุรี สถานที่ตั้ง หมู่ 2 ถนนสายบึง - แกลง - ระยอง กม. ที่ 56 - 57 ตำบลเขาซก อำเภอหนองใหญ่ ภายในบริเวณสวนสัตว์จะมีสัตว์หลายชนิด เช่น จระเข้ ประมาณ 3,100 ตัว มีสัตว์ป่า เช่น เสือ หมี สุนัข ไก่ กวาง ละมั่ง เลียงผา เนื้อทราย ฯลฯ มีนานาชนิด และมีบ่อตกปลาขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีบึงกะโล สำหรับนักท่องเที่ยวด้วย เปิดให้นักท่องเที่ยวชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.00 - 17.30 น.

ภาพที่ 13 ฟาร์มจระเข้สวนสัตว์รีสอร์ททลบุรี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดชลบุรี (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) เป็นสถานที่เพาะพันธุ์ไม้ดัดไม้และเป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ของคุณวิชา โกมลกิจเกษตร (วิชาพันธุ์ไม้) จัดแสดงและจำหน่ายประเภทไม้ดอก เช่น กล้วยไม้ดินพันธุ์เหลืองวิชา แดงโกมล ม่วงวาสนา ประเภทไม้ตัดดอก เช่น ดอกหน้าวัว ประเภทไม้ตัดใบ เช่น ไม้ฟิลิปปินส์ ประเภทไม้แปลก เช่น จิ้งด่าง กล้วยด่าง ปาล์มชนิดต่างๆ และยังเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของบุคคลทั่วไปและหน่วยงานราชการรัฐวิสาหกิจ

ภาพที่ 14 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร บริเวณภายในสวน

ข้อมูลตำบลต่าง ๆ ในอำเภอหนองใหญ่
ประวัติความเป็นมาตำบลหนองใหญ่

ภาพที่ 15 สภาพบ้านเรือนตำบลหนองใหญ่

เดิมเป็นสุขาภิบาลหนองใหญ่ ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ได้มีการเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบล และต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล โดยมีพระราชกฤษฎีการวมองค์การบริหารส่วนตำบลหนองใหญ่กับเทศบาลตำบลหนองใหญ่ และกำหนดเขตเทศบาล

ตำบลหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2543 ทำให้มีพื้นที่ความรับผิดชอบทั้งสิ้น 108 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของตำบลหนองใหญ่

สภาพทั่วไปของตำบล

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ สภาพดินเป็นดินทราย ตามเนินดินเป็นลูกทรงปนทราย พื้นที่ทั้งหมด 108 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 67,500 ไร่

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลราษีไศล อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเขาชะเมา อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลคลองพลู อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลหนองเสือช้าง และ ตำบลห้างสูง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ประวัติความเป็นมาตำบลคลองพลู

ตำบลคลองพลู เป็นตำบลที่อยู่ในเขตการปกครองของ อ.หนองใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านคลองพลู, หมู่ที่ 2 บ้านเนินดินแดง, หมู่ที่ 3 บ้านคลองตะเคียน, หมู่ที่ 4 บ้านเขมดงาม

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลเขาชะเมา อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี และ ตำบลป่าขุบใน อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลเขาชะเมา อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ประวัติความเป็นมา ตำบลหนองเสือช้าง

ตำบลหนองเสือช้าง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอหนองใหญ่ มีเนื้อที่ 85 ตารางกิโลเมตร (53,125 ไร่) ห่างจากที่ว่าการอำเภอหนองใหญ่ 6 กิโลเมตร พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของตำบลหนองเสือช้างในปัจจุบันนั้นเดิมเป็นป่าดงดิบมีไม้ใหญ่ต่าง ๆ มาก เช่น ไม้ตะเคียน ไม้แดง และ ไม้ยาง เป็นต้น ซึ่งมีบริษัท ศรีมหาราชา จำกัด เป็นผู้สัมปทานตัดไม้ในละแวกนี้ ตามหลักฐานที่ยังเห็นอยู่ในปัจจุบันคือคอไม้ใหญ่ ๆ ซึ่งยังคงให้เห็นอยู่ทั่วไป

ภาพที่ 16 สภาพภูมิประเทศและบ้านเรือนตำบลหนองเสือช้าง

สภาพทั่วไปของตำบล

สภาพภูมิประเทศและสภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงและมีที่ลุ่มเป็นบางแห่ง มีพื้นที่ป่าไม้ มีแหล่งน้ำเล็ก ๆ ดินเหนียว มีการปลูกอ้อย ยางพารา มะม่วงหิมพานต์ มันสำปะหลัง ไม้ผลต่างๆ มีถนนสายหลัก 2 สาย สาย 344 (บ้านบึง - แกลง) และสายเกษตร (บ่อทอง - ปลวกแดง) ตัดผ่านตำบล แต่เส้นทางคมนาคมภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังเป็นถนนลูกรัง ทำให้การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร ในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนครัวเรือนที่ตั้งอยู่ห่างไกลกัน ไม่รวมเป็นกลุ่ม ทำให้ยากในการพัฒนาท้องถิ่น และประชากรมีรายได้น้อยมีการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรไปทำงานต่าง

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลหนองไผ่แก้ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลหนองใหญ่ อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลหนองไร่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง และตำบลเขาชก อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และตำบลคลองแก้ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี

ตำบลห้างสูง

ประวัติความเป็นมา

ตำบลห้างสูง เป็นตำบลที่อยู่ในเขตการปกครองของ อ.หนองใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองประดู่, หมู่ที่ 2 บ้านเนินสี, หมู่ที่ 3 บ้านห้างสูง, หมู่ที่ 4 บ้านหลุมกลาง

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลหนองอิรุณ อำเภอบ้านบึง และ ตำบลบ่อแก้วทางทอง อำเภอบ่อทอง
จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดกับ เทศบาลหนองใหญ่ และ ตำบลหนองเสือช้าง อำเภอหนองใหญ่
จังหวัดชลบุรี

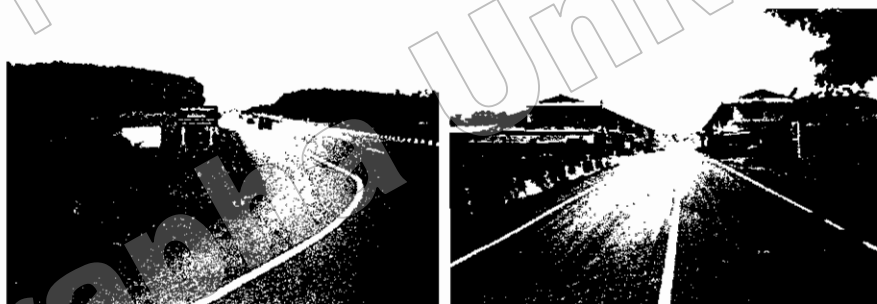
ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลบ่อแก้วทางทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลหนองไผ่แก้ว อำเภอบ้านบึง และ ตำบลหนองเสือช้าง
อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ตำบลเขาชก

ประวัติความเป็นมา

ตำบลเขาชกก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2518 ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอหนองใหญ่
จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วยหมู่บ้าน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านคลองพลูต้ง หมู่ที่ 2 บ้านเขาชก
หมู่ที่ 3 บ้านบึงสามงาม และหมู่ที่ 4 บ้านชากนา

ภาพที่ 17 สภาพภูมิประเทศและบ้านเรือนตำบลเขาชก

สภาพทั่วไปของตำบล

เป็นที่ราบสูงและมีที่ลุ่มบางแห่ง พื้นที่ 63,125 ไร่ สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการ
เพาะปลูกยางพารา ปาล์ม มะม่วงหิมพานต์ มีถนนสายหลักคือ สาย 344 บ้านบึง-แกลง ตัดผ่านตำบล

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลหนองเสือช้าง อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลป่ายูบใน อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลคลองพลู อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วิทยา แสงงาม (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสอนมวย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดทำวิชา/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นในกลุ่มการเรียนรู้ และพื้นฐานอาชีพ และประเมินหลักสูตร โดยใช้วิธีปฏิชองค์ เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เหมาะสมกับผู้เรียน หลังจากนำไปทดลองใช้ พบว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา อัตราเวลาเรียน สื่อ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล มีความสอดคล้องกัน

ชัยณรงค์ ช่างเรือ (2544) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาปะการังในท้องถิ่นของเรา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินหลักสูตร แบบประเมินแผนการสอนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ร่วมกับหลักสูตรแกนกลางของโรงเรียนได้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุพิน บุญญานาม (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง จังหวัดระยอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีความรัก ความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง

มณฑา วงศ์รัตน์ (2545) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ประเพณีท้องถิ่นของอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีคุณภาพหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เหมาะกับผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับประสบการณ์อื่น ๆ ได้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และนักเรียนมีเจตคติหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

วลัยพร โกฏิตระกูล (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทำเป็ลญวน โดยใช้ผักคชชวา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวิธีการปรับรายละเอียคของเนื้อหา กิจกรรมและสื่อ การเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และตรงกับความต้องการของท้องถิ่น มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตเหมาะสมกับผู้เรียน องค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องเหมาะสมกันดี

สมคิด เจริญหิรัญ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนอัสสัมชัญระยอง กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องการทำ เทียนเจล ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับชุมชน เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ จากการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ระหว่างกลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้าง ขึ้นกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นพบว่ามีแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขวัญดาว พุกกะวนิช (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสือการ์ตูนการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมป่าชายเลนสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน โรงเรียนวัดอุดมรังสี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ หนังสือการ์ตูนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์และแบบวัดความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน ผลการศึกษาพบว่า หนังสือการ์ตูนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 86.67/85.33 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังอ่านหนังสือการ์ตูนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และนักเรียนมีความตระหนักเกี่ยวกับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าชายเลนอยู่ในระดับสูง

ณัฐกานต์ เรือนคำ (2546) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกพืชที่สำคัญ ของชุมชนบ้านสันติเยะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสันติเยะ อำเภอนาโยง จังหวัดน่าน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรระดับท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการปลูกพืชทอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แผนการสอน แบบวัดทักษะและกระบวนการในการทำงาน แบบวัดคุณลักษณะในการทำงาน แบบวัดผลงานภาคปฏิบัติ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อ หลักสูตรท้องถิ่น สำหรับครูผู้สอนและนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นโดยรวม 6 ด้าน คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน อัตราเวลาเรียน สภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ในระดับความเห็นด้วยและมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.33/81.30 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ประภาพรรณ บุญรอด (2546) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เกษตรกิจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรสถานศึกษามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติที่มีต่อเกษตรกิจของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีทักษะทางวิชาการร้อยละ 79.54 ทักษะทางสังคมร้อยละ 74.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

ปริญญา ทองสอน (2546) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 สำหรับนักเรียนในจังหวัดชลบุรี โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร คือ หลักการและเหตุผล โครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 1) คำอธิบายรายวิชา 2) จุดประสงค์รายวิชา 3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ ระบบนิเวศประชากรในจังหวัดชลบุรี การวิเคราะห์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก การเรียนรู้ตามแนววิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสังคม (STS) และการจัดทำโครงงานวิทยาศาสตร์ 5) แนวทางการวัดและประเมินผล ใช้การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเป็นหลัก พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งแวดล้อม ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความตระหนักทางสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

สุนทรี แสงวันนไพบุณย์ (2546) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การร้อยมาลัยดอกไม้สด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการพัฒนาหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตร การประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร สำหรับประเมินหลักสูตร ได้ใช้วิธีการประเมินเทคนิคปุยซองค์ (Puissance Measure (P.M.) เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตร ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียนและหลังเรียน และแบบสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน ผลการวิจัยสรุปว่า ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ หลักสูตรมีความชัดเจนเข้าใจง่าย เหมาะสมกับผู้เรียน มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จากการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ .01 และผลการบันทึกคะแนนจากแบบสังเกตการณ์ปฏิบัติงานด้านทักษะพิสัยและจิตพิสัย ได้ค่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.75 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก

สมคิด เจริญหิรัญ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนอัสสัมชัญระยอง กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องการทำ เทียนเจล ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับชุมชน เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ จากการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ระหว่างกลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้าง ขึ้นกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรสถานศึกษาที่สร้างขึ้นพบว่ามีความแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพัตรา พลศรี (2547) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องจังหวัดสกลนคร สำหรับผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่4 ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตร นอกจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การจัดการเรียน การสอนสังคมศึกษาที่ผ่านมา มีเนื้อหาบางส่วนไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือท้องถิ่นที่ผู้เรียนอาศัย อยู่ ผลการจัดทำสาระของหลักสูตรประกอบด้วย 10 สาระ คือ ประวัติความเป็นมาของจังหวัด สกลนคร สภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสกลนคร สภาพการปกครองของจังหวัดสกลนคร สาธารณูปโภคและการให้บริการของรัฐ ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว สภาพทางสังคม ของจังหวัดสกลนคร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีกับการประกอบอาชีพ สถานที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์เมืองสกลนคร บุคคลสำคัญของจังหวัดสกลนคร และงานประเพณีของจังหวัด สกลนคร ผลการประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้อยู่ในระดับดีมาก ผลการทดลองใช้หลักสูตร ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผลการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ได้มีการปรับปรุงแบบการ จัดการเรียนรู้อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องจังหวัดสกลนคร สูงกว่าก่อนการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยผู้เรียนทุกคนมีคะแนนพัฒนาการเรียนรู้อหลังการ เรียนสูงกว่าก่อนการเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา และหลังจาก นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตร สถานศึกษา เรื่อง จังหวัดสกลนคร ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา

สิริรีร จามประจบ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระ การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้บ้านป่าน้อยคอยรัก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก และมีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และ สอดคล้องกับปัญหาชุมชน สังคม และความต้องการของท้องถิ่น สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียน การสอนได้

อุษา ศิระพัฒนานนท์ (2549) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องข้าว พืชเศรษฐกิจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เครื่องมือได้แก่ แผนการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน แบบทดสอบ

วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดเจตคติ ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One-Group-Pre-Test Post-Test Design วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ข้าว พืชเศรษฐกิจที่มีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนคอนฉิมพิทยาคม เนื่องจากผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร

งานวิจัยต่างประเทศ

ชีล่า (Sheila, 1976) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักสูตรและเจตคติของครู ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษ พบว่าการให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษาแบบพิเศษมากขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการศึกษา การบริหารงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนในทางที่ดีอีกด้วย

ฮอบกินส์ (Hopkins, 1986) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนสำหรับ Valley View School โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักสูตรที่ใช้กับ Valley View School ระหว่างปี ค.ศ. 1968-1982 ในหัวข้อเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ การปรับใช้ การพัฒนา การวัดผล และผลกระทบที่มีต่อการใช้หลักสูตร โดย ศึกษาจากแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาหลักสูตรของ Valley View School คือ การใช้แผนปฏิบัติการของโรงเรียน ซึ่งในการทำแผนปฏิบัติการนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับความยากในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ขาดหลักสูตรที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นไม่เรียกร้องให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของตน

บินดา (Binda, 1989) ได้ทำวิจัยเรื่องผู้บริหารกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรสนใจความต้องการของผู้เรียน การจัดสรรเวลาและบทวนหลักสูตร การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน รวมถึงรูปแบบการสอน การปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร และความเป็นผู้นำ ผู้บริหารควรมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก การให้คำปรึกษาก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ และควรสนใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากนำหลักสูตรไปใช้

เจอร์รี่ (Jerry, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบกราฟิกที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟิกที่จำเป็นทางการศึกษาให้ได้มากที่สุดก่อนดำเนินการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟิก และนักการศึกษา เมื่อ

ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้ว ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมด้วย

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1996) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบหลักสูตรวิทยาศาสตร์ ระหว่างหลักสูตรนานาชาติ ในประเทศอังกฤษกับหลักสูตรปกติในประเทศแคนาดา พบว่า ระบบการศึกษาในประเทศแคนาดามีการกระจายอำนาจทางการศึกษามากกว่าประเทศอังกฤษ เช่น ส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใช้เองได้ ดังนั้นควรผลักดันให้มีการจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น

ลี (Lee, 2002) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาการบูรณาการหลักสูตรวิทยาศาสตร์: ระบบของโลก เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนวิทยาศาสตร์เรื่องระบบของโลกใน โรงเรียนขนาดกลาง กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ 1) สำรวจความคิดเห็นของครู 1 คน เกี่ยวกับ เรื่องการศึกษาระบบของโลก 2) บรรยายและหาข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของหลักสูตร 3) สำรวจความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของหลักสูตร 4) สำรวจความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อเรื่องระบบของโลก 5) เปรียบเทียบนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนในหลักสูตรกับกลุ่มควบคุม สัมพันธ์กับความรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน การรับรู้ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับเรื่องระบบของโลกและสิ่งแวดล้อม งานวิจัยใช้วิธีการผสมผสานของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ข้อมูลได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ กับครูและนักเรียนเกรด 8 ด้วยวิธีการสนทนาแบบเป็นกันเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การบันทึกภาคสนาม และการสำรวจกับนักเรียน การศึกษาพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเน้นความสำคัญของท้องถิ่น อยู่ในประเด็นของเรื่อง เข้าถึงสาระสำคัญทั้งหมด ภายใต้อขอบเขตพื้นฐานและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบของโลก ครูใช้วิธีการสอน การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เน้นการปฏิบัติจริง ใช้กิจกรรมเป็นฐาน โครงการเป็นฐาน การเรียนแบบร่วมมือ การใช้แผนผังความคิด และการศึกษาวิทยาศาสตร์ภาคสนาม เป็นการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร ข้อมูลจากนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่า นักเรียนชอบวิธีการสอนและการประเมินผลของครู และพบว่าวิธีการสอนของครู เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจและเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่โลกแห่งความเป็นจริงได้ ข้อมูลในเชิงปริมาณ พบว่าคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมเพียงเล็กน้อยและมีค่านิยมต่อโลก ในด้านปฏิกิริยาของน้ำ ดิน อากาศ และสิ่งมีชีวิต ด้านวัฏจักรของธรรมชาติสูงกว่ากลุ่มควบคุม แต่การเลือกแหล่งข้อมูลการศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองใช้แหล่งข้อมูลปฐมภูมิจากโรงเรียนเท่านั้น ในขณะที่นักเรียนกลุ่มควบคุม อาศัยแหล่งข้อมูลการศึกษาปฐมภูมิทั้งจากโรงเรียนและโทรทัศน์ควบคู่กัน

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า การพัฒนาหลักสูตรมีหลายกลุ่มสาระเช่น กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้งานอาชีพและเทคโนโลยี
และกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามบริบทของท้องถิ่น โดยใช้
กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี และหลักสูตรที่มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรัก
ความหวงแหนต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน ก็จะให้เกิดผลดีในระยะยาวต่อ
ชุมชน ท้องถิ่นนั้น เพราะทุกคนให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันโดยรู้จักใช้และรักษาทรัพยากรใน
ท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า อันจะทำให้ชุมชน ท้องถิ่นมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบไป